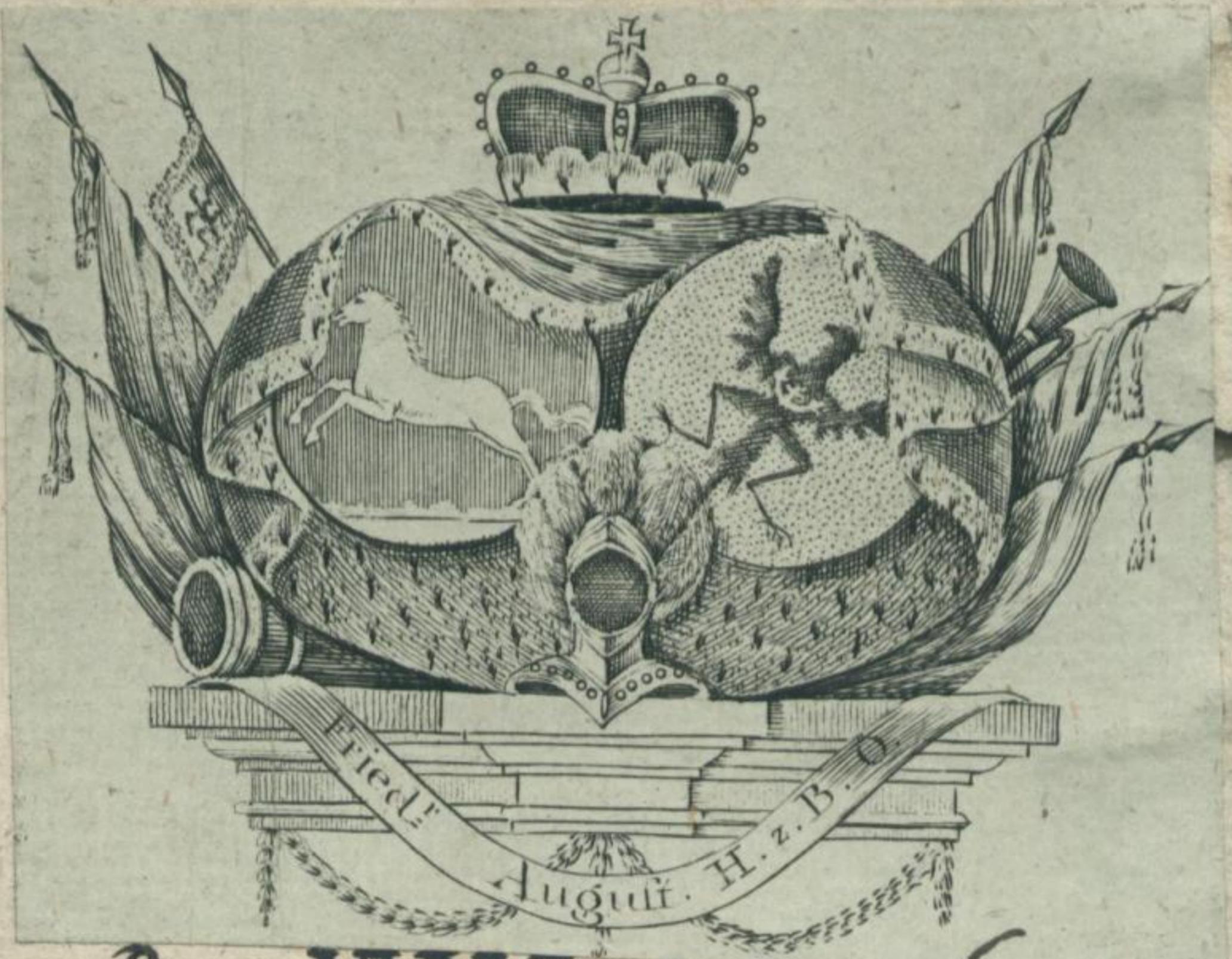

9.578

Rep. XXXVI. 8. no. 362.

PANACEA

Philosophica;

ID EST,

FACILIS, NOVA, ET
ACCURATA METHODUS

docendi & discendi universam
Encyclopædiam,

Septem sectionibus distincta.

Authore

JOANNE-HENRICO ALSTEDIO.

Accessit ejusdem

CRITICUS,

De

Infinito harmonico Philosophiæ Aristotelicæ,
Lullianæ & Ramæ.

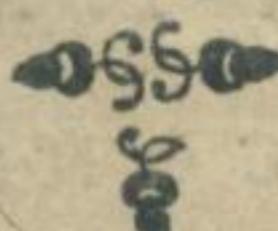
*His accedit consilium Clenardi de descendâ
linguâ Latinâ.*

AD

Illustrem & verè Generosum Dominum, Dominum
CAROLUM Baronem à ZEROTIN, &c.

Diogenes:

Alii me rident; ego non rideor.

Herbornæ Nassoviorum. 1610.

ILLUSTRI AC VERE
GENERO SO DOMINO,

D N. C A R O L O,
B A R O N I A Z E R O T I N
S E N I O R I, R O S S I C I I, P R E-
R O V I Æ, D R Z E W O H O S T I-
C I I E T C. D O M I N O, P R O-
M A R C H I O N I M O-
R A V I Æ E T C.

B O N A R U M L I T E R A R U M P R O-
M O T O R I, O R T H O D O X Æ R E-
L I G I O N I S A S S E R T O R I, V I-
R O R U M L I T E R A T O R U M P A-
T R O N O M A G N I F I C O, F E L I C I,
M U N I F I C O,

D O M I N O E T P A T R O N O
S U O C L E M E N T I S S I M O,
P A N A C E A M P H I L O S O-
P H I C A M, E T C R I T I C U M,
P E R P E T U Æ O B S E R V A N-
T I Æ M O N I M E N-
T U M L. M. Q.

D I C A T C O N S E C R A T

Joannes-Henricus Alstedius.

ILLUSTRIS AC
VERE GENEROSE DO-
MINE BARO,

TAudabilis consuetudo obtinet in orbe literario, ut ii. qui aliquid scribunt in publicum, sibi suisq; scriptis Patronos seligant, sed tales, qui & possint, & velint tale patrocinium suscipere. Consuetudo ista & mihi in præsentiarum imposuit necessitatem, fixit & tulit legem, ut de Patrono hujus qualis qualis opusculi cogitarem. Mihi autem sic ultrò citroq; cogitanti, tu occurristi, INCLYTE BARO, unus non è multis, de quo mihi demissè polliceor duo ista, quòd T. G. & possit, & velit hoc scriptū defendere suo patrocinio adversus malè feriatorum impetus. Potes enim, GENEROSE DOMINE CAROLE, judicare de his talibus scriptis: & quia judicare potes, judicio tuo probare, & id præjudiciis aliorum opponere potes, unà cum Generosissimo Comite & Do-

a ij

mino, Domino GEORGIO ab Hodicz,
Patrono meo clementissimo. Sed &
velle T. G. suo patrocinio ornare atque
tueri hanc opellam, sperare me jubet, in-
sita tibi ac, fermè dixerim, propria in
mei ordinis homines, qui quærunt glo-
riam Dei & proximi ædificationem, quo
possunt modo, comitas. Utramq; illam
in te suspiciunt & colunt viri literati, eru-
ditionem dico & comitatē. Eam publi-
cis literarum monumentis decorant &
extollunt. Eam cum primis mihi com-
mendavit verè magnus Theologus, ^{et} ~~et~~
~~ājios~~, D. A M A N D U S P O L A N U S à Po-
lansdorf, SS. Theologiæ Doctor & Pro-
fessor in inclytâ Basileensi Academiâ,
præceptor de me optimè meritus. Itaq;
dum hunc mei ingenii fœtum ad T. G.
pulvinar depono, & ratione, & exem-
plo ductus id facio. Ratione: quia libri
dedicandi sunt iis, quorum eruditio per-
specta, comitas decantata. Exemplo:
quia video multos & magnos viros hinc
inde in Europa, T. G. patrocinium im-
plorare, & illud impetrare. Diu sanè est,
magnanime BARO CAROLE, quòd
ad Te scripturio, quem diu est quòd a-
mo, æstimo, celebro. Et exemplum, ut
dixi,

dixi, habeo, quod sequar; amandi, omnium; æstimandi, multorum; celebrandi, magnorum. Sic igitur inter omnes, multis & magnos quoque ego: et si minimè magnus. Sed tu esse patieris, Benignissime Domine, qui unus triplici hoc affectu dignus. Sed laudibus abstineo, ut ne ipsam laudem laudare velle videar, & solidi lumen fœnerari. Hoc saltem liceat mihi scribere: OMNES BONI, QUI T. G. NORUNT, TE AMANT, ET AMARI A TE CUPIUNT: TE ÆSTIMANT, QUIA AMANT: TE CELEBRANT, QUIA ÆSTIMANT: OMNIA, QUIA MERERIS: MERERIS; quia Deus, cœlestis ille Pater, tot & tantis te ornavit donis, quem, ut ea in T.G. coronare indies magis ac magis velit, precor. Precor etiam T.G. demissè, benevolè accipiat hoc levidense munusculum: quod T.G. dupli nominé gratum, spero, accidet, tum ratione scopi, tum modi. Scopum, ad quem collineo, est gloria Dei, & secundùm hanc ædificatio proximi, id est, palæstritarum & commilitonum meorum, quorum studia promovere pro virili mea studi, quantum Deus hoc tempore dedit.

a iij

Hunc ad scopum T. G. omnia sua dirigere, novit universa Moravia. Proinde non dubitavi has meditationes ad Te, Inclite Heros, mittere, in quibus mihi curæ & cordi fuit, eum scopum intendere, quem omnes Christiani debent, quemq; T. G. cum primis intendit. Modus etiam opusculi non accidet T. G. ingratus. Est enim & brevis, &, nisi vehementer fallor, utilis hic tractatus. Brevis tate & Tibi, & Lectori placebit. Tibi quidem; quia tui ordinis homines impendiò delectantur conciso sermonis genere. Lectori verò, quia faciliùs poterit percipere, quid rei sit. Rectè enim cecinit Horatius:

*Quicquid præcipes,, esto brevis, ut citò dicta
Percipient animi dociles,teneantq; fideles.*

Utilitatem non est quòd multis de prædicem. Aut cæcus, aut malesanus sit oportet, qui eam vel non videt, vel vide-re non vult. Conatus sum universalem rationem docendi & discendi singulas artes tradere in Panacea philosophicâ. Summa ejus est: *Omnes & singulæ discipli-næ tradantur per Lexica, Præcognita, Syste-mata, Gymnasia.* Hęc quatuor si probè ob-serventur, & studiosè conjungantur, di-ci non

ci non potest, quantum faciant ad solidam viâ compendiariâ comparandam eruditionem. Ego annitar, Deo benedicente, ut singulæ artes hâc ipsâ ador-
nentur methodo; quod ut fieri possit,
Dei auxilium imploro, Tuæ Generosi-
tatis tutelam mihi exopto, aliorum pre-
ces & labores requiro. Intereà temporis
T. G. habeat hunc veluti prodromum
grandioris operæ quam scribere, & Tuæ
Generositati inscribere stat sententia.
In Critico autē conatus sum conciliare
tres nobilissimas hujus seculi sectas in
Philosophicis, ac nominatiū Logicis.
Traditur ibi methodus disserendide o-
mni scibili: ita ut studiosus hâc harmoniâ
& lingue latine exactâ cognitione instru-
ctus parū desiderare possit ad inventio-
nis dæmoniarum, & judicii perfectionē. Talis
est hujus scriptiunculae finis, talis ej⁹ mo-
d⁹. Accipe igitur hoc, quicquid est, labo-
ris, Inclite Heros, benevolo, quo hęc ta-
lia soles, animo, & deinceps me benignè
fovere tuo favore perge, ut ita aura favo-
ris tui educet plantam tenellam, quæ in
meo solo posita adhuc quidem, sed ali-
quando fructum suum latius diffundet,
Deo volente, & T. G. juvante. Deum

a iiiij

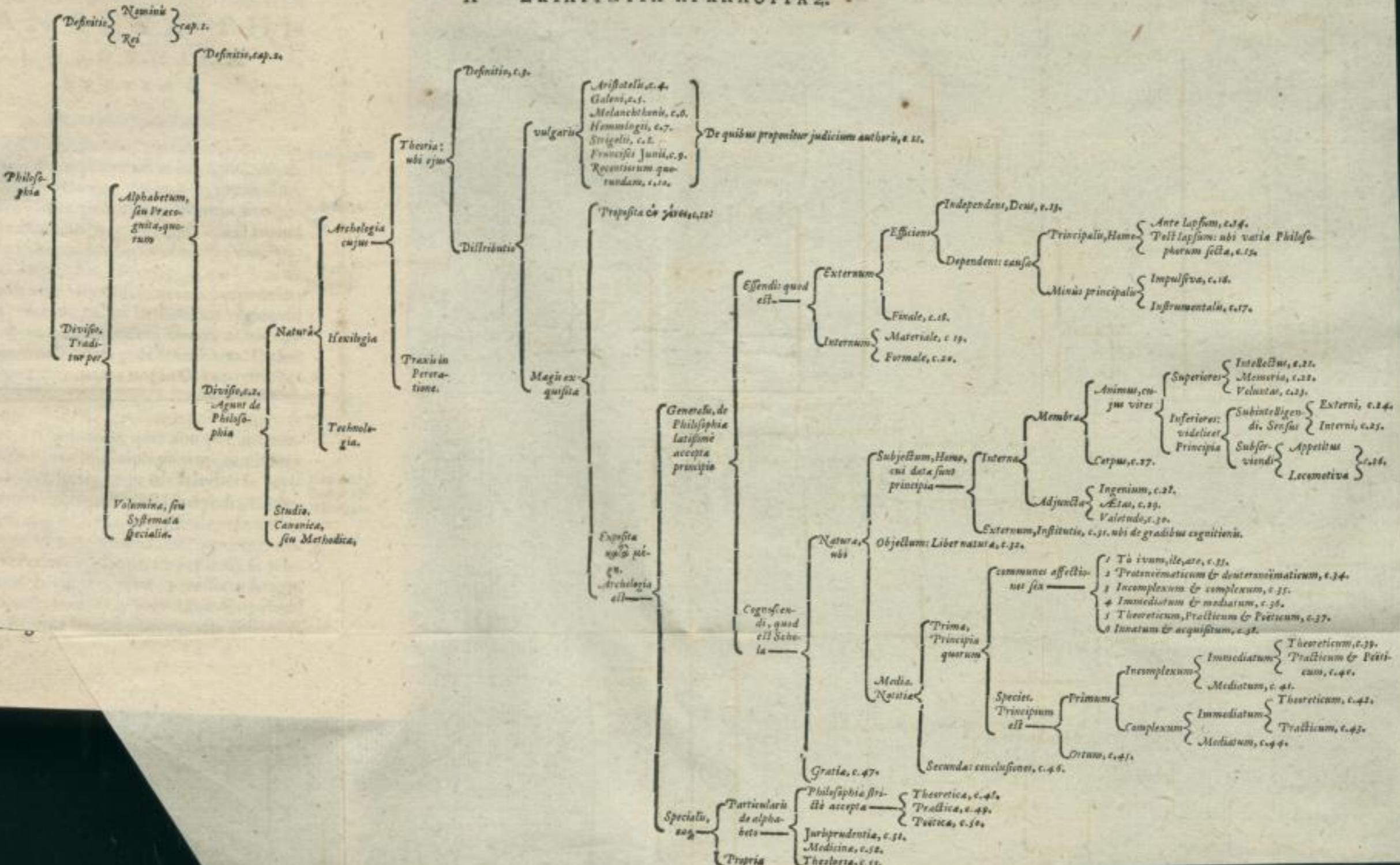
immortalem precor, ut Ecclesiam ac in illa Te, & fratrē tuum, D. DIONYSIUM, & totam illustrem ac verè heroicā familiam Zerotinam servet, & forti suā dextrā tueatur adversus arma Turcica & Tartarica, atque omnia incommoda, præsertim hoc periculosissimo tempore, quo omnia ruinam minari videntur. Sed quid? videntur tantūm? Imò præsentissimum exitium minantur, nī magnus noster navarcha naviculam suam in procelloso hoc mari, & nos in ea, servet. Vale feliciter, Illustris & Inclite Baro, ac divino præsidio tutus quàm diutissimè vive. Perscriptum Herbornæ Nassoviorum, ubi est Illustris Illustrium & Generosissimorum Comitum Nassovicorum, Evergetarum meorum clementissimorum, Schola. Kal. Julii. anno extremæ Dei patientiæ 1610.

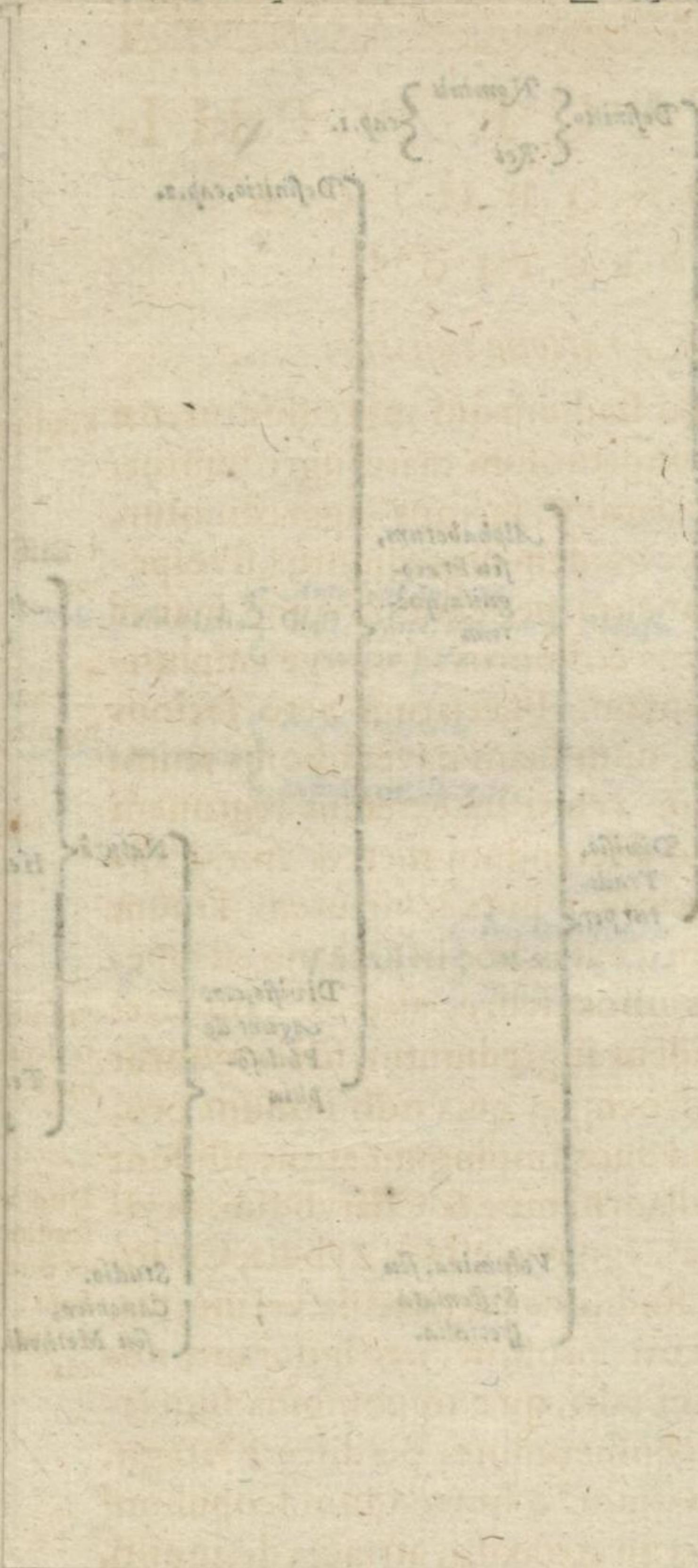
T. G.

addictissimus servus

Joan. Henricus Alstedius.

Α ΣΚΙΑΓΡΑΦΙΑ ἈΡΧΗΛΟΓΙΑΣ.

PANACEÆ PHI-
LOSOPHICÆ
SECTIO I.

De ratione instituti.

STUDII STADIUM QUI INGREDIUNTUR, NÆ STUDIORUM
ILLI IMPETUOSUM MARE INGREDIUNTUR,
PRÆCLARUM FACINUS AGGREDIUNTUR.

MARE QUIDEM INGREDIUNTUR, SIVE SPE-
CIES PRÆSENTANEUM PERICULUM, QUOD MANET
NAUTAS INCAUTOS & IMPROVIDOS, SIVE AMPLITU-
DINEM IMMENSAM. PRÆCLARUM VERÒ FACINUS
AGGREDIUNTUR, DUM SUAM NAVEM BONIS ANIMI
DONIS VACUAM VELUTI IN EXTERAM REGIONEM
PROPELLUNT AD AFFERENDUM MERCES ANIMI AP-
PROBAS, ERUDITIONEM PUTÀ & VIRTUTEM. DUÙM
VERÒ GENERUM NAUTAS HOC IN OCEANO EST REPE-
RIRE, INFELICES UNOS, FELICES ALTEROS. INFELICES STUDIOSI IN-
SUNT, QUI QUIDEM INGREDIUNTUR, SED COGUNTUR
REGREDI, OB ID NEMPE, QUA NON POSSUNT PRO-
GREDI. ET HI AD DUOS IMPINGUNT ATQUE ALLIDUNT
SCOPULOS, SCYLLAM NEMPE & CHARYBDIM. SCYL-
LA EST CURIOSITAS. IGNAVIA EST CHARYBDIS. CURI-
OSITAS EST, QUÂ STUDIOSUS VEL RIDICULA, VEL INUTILIA,
QUÆ NEC SCIENTI PROSUNT, NEC IGNORANTI NO-
CENT, VEL ETIAM TALIA, QUÆ IMPOSSIBILIA SUNT LE-
GE, NATURÂ, CONSuetudine, PERDISCERE SATAGIT.
O VITIORUM VITIUM! O HORRENDUM SCOPULUM!
QUOT INGENIA TU ATTRAXISTI, ATTRACTA DETINUISTI,

^{1.} DIFFICUL-
TAS.

^{2.} LAUS &
DIGNITAS.

STUDIOSI IN-
FELICES QUI
SINT?

DUO HOSTES
STUDIORUM
& STUDIOSO-
RUM:
1. CURIOSI-
TAS.

2. Ignavia.

detenta exitio dedisti? Ignavia est, quâ studiosus relictâ semitâ virtutis concedit in castra voluptatis, offensus multitudine laborum, quos exantlandos videt iis, qui per templum Virtutis discipiunt pervenire in templum Honoris. O teterimum monstrum! Quot adolescentes tu ducis in tua castra? quot seducis? O infeliores vobis nautas, qui suas naves ad vos allidunt! Contrà felices omnes eos, qui didicere *μέσαν τέμνειν*, & naves suas mediâ viâ dirigunt, relinquentes, te quidem, ô Ignavia, ad dextram, te verò, ô Curiositas, ad sinistram! Felices, inquam, eos! Hi contra Ignaviam his armis militant. Virtutis, Eruditionis & Honoris considerant dulcorem. Etiam atq; etiam cogitant, quòd Deus omnia vendat labore. Perpendunt, radices quidem eruditionis esse amaras, fructus autem prædulces. Sibi persuadent, si quid honesti faciant cum labore, laborem abire, manere honestatem. Contra Curiositatem, alterum studiorum hostem, ita se Scopus studiorum munient. Scopum studiorum suorum in horas, imò in momenta sibi ob oculos ponunt: & eum quidem fixum, atq; præclarum. Ad hunc, ceu cynosuram, dirigunt universa studia. Scopum illum considerant cùm in genere, tùm in specie. In genere quidem gloriam Dei, & ædificationem cùm proximorum, tum suimet ipsorum; quæ quidem est perfectio mentis, voluntatis, & sermonis. In specie verò præstituunt sibi certum aliquod studii & vitæ genuis, in quo vident, primò quis sit, dein qualis sit ille

Studioſi fe-
lices qui
ſint?Scopus stu-
diorum.In scopo
studiorum
tria ſpecta-
da:1. Quotu-
plex fit?

fit ille scopus specialis. Ibi considerant, num 2. Quis? Scholastico, eiq; vel Philologico, vel Philosphico, num Theologico, num Politico & Juri-dico, num deniq; Medico ordini sese aggrega-re cupiant aliquando. Hic dant operam, ut ille 3. Qualis? scopus sit 1. accommodatus ipsorum tempe-
ramento, seu dispositioni animi & corporis, atq; adeò talis, ad quem naturalibus viribus, & inclinatione ferantur, sive ad quem assequen-dum habeant principia & adminicula in indo-le & naturâ sua. 2. fixus & stabilis. Si enim 2. Fixus, scopus variet, etiam media vaga sint oportet; adeoque animus inconstans desultoriâ & vola-ticâ levitate per præcipitia fertur. 3. excellens, 3. Excellens. & quidem ratione tum rei ipsius, tum propo-siti. Ratione rei scopus omnis omnium studi-orum esse debet præclarus & laudabilis, ut me-diis conciliat amorem, vires, ordinem. Propo-situm autem debet esse tale, ut studiosus cupiat vel in uno aliquo studiorum genere, vel in multis excellens evadere, quod Cicero in offi-ciis monet: *Juvenes, ait, magna spectare debent, & ad ea rectis studiis contendere.* Prius tamen illud malim, ut sit scopus numero unus. Etenim a-viditas omnia cognoscendi certâ quadam ra-tione temperanda est, ita videlicet, ut primùm quidem in iis duntaxat laboremus, unde & i-psí effici meliores, & aliis pro vitæ nostræ rati-one prodesse possimus: deinde ut hic quoque intra modum sapiamus. Utrumque verò illud tum demum optimè observabimus, si nos contineamus intra divini verbi metas, metas

Scopus erit:
1. Accom-modatus,

Aviditas o-mnia no-scendi qui temperan-da?

item vocationis nostræ. Quo fine, inquit aliquis, ista tam prolixè disputantur? Hoc nimis; ut ostendam, quî studiosi in studiorum Oceano versari debeant, & cum suis hostibus conflictari. Ego certè cum utroque illo, de quo dixi, studiorum hoste, multum diuq; dimicavi, & in hunc usq; diem dimico. Utinam feliciter! Quî dimicarim, tu judica, judicio qui polles, Lector. Tibi enim, non mihi, studeo: tibi ut me approbem, bonâ fide studeo. Summa; id unum studeo, ut jucundas, ac fructuosas simul faciam horas meas, sed tibi. Eam ob causam è congerie inquietissimarum mearum cogitationum (cum Scaligero loquor) eruo, quæ tibi prodesse, quæ te delectare possint. En indicem hujus rei, Panaceam Philosophicam! De eâ duo te præcognoscere, præfationis loco, velim; unum est de fine, alterum de modo operis. Finis è titulo seu inscriptione colligi potest. Panacéam voco, id est, universalem Medicinam, non chymicam, sed philosophicam; quâ scilicet morbus, quo laborat intellectus in cognitione rerum, verborum, & modorum, tolli potest. Ista panacéa, uno verbo, est methodus, quam in omnibus & singulis facultatibus atq; disciplinis observare decet. Vides finem, Lector; aut si non vides, nihil vides: aut si vides, & dissimulas, invides. Modus operis est & arctus, & accuratus. Arctus quidem: quia stat sententia σωθεῖται pleniùs aliquando designare methodum singularum disciplinarum, ex legum hæc positarum imperio. Est & accuratus.

Id ve-

Exerc. 365.
sect. 9.

Methodus
est panacéa
Philoso-
phorum,

Id verè dico. Non ut mea crepem & ebuccinem, sed inventa magnorum Philosophorum KECKERMANNI ET TIMPLERI, commendem juventuti. Fateor enim, me ab hisce ambobus, maximè tamen à Keckermanno, adiutum esse. Horum virorum labores, vel potius libros ingentis laboris, variæ doctrinæ, summi ingenii plenissimos cùm animadvertissem, in eam sum adductus opinionem: ut mihi jam paucissimarum rerum cognitionem superesse sperarem, quæ ab iis non traditæ, & lumine methodi non illustratæ. Tanto scilicet scientiarum cumulo hi ipsi viri cæteros mortales anteunt. Absit verbo invidia. Keckermanno Philosophorum eminentissimo accepta fero, quæ scribo de Lexico, Præcognitis, Systemate, & Gymnasio disciplinarum. Ab acutissimo Timlero habeo methodum tradendi disciplinas per theorematæ & problemata. A Raymundo Lullio pleraque accepi, quæ de Arte magnâ scripsi. Adesto ergo, benevole lector, & non mea, sed aliorum consilia, exosculare. Ego enim, dum stupidus illorum virorum scripta circumspicio, dulcedine quâdam, nescio an deceptus, certè captus sum, imitandi eorum methodum: quos ad ejuscemodi fastigium, nonnisi multarum artium, & methodici lumenis antegressione esse evectos judicabam.

SECTIO II.

De Arte magna, generali & ultimâ, seu Lexico Philosophico.

AD descendam Encyclopædiam duo præexiguntur à studio, notitia videlicet artis magnæ, & solida scientia Canonice.

Ars magna quid sit?

Lullius Philosophus Majoricanus.

Ars magna est

I. Inventiva,

Ars magna est, quæ tradit generalissimos terminos, qui in omnibus & singulis disciplinis occurrunt. Ea inventa est à Lullio, philosopho Cathalano, de cuius scriptis cogitabis illud: Aurum inter stercorea. Hæc ars non tantum est Logica concreta, ut Keckermannus statuit; non est Logica rebus applicata, ut Zabarella vult; non est Metaphysica, ut Tholozanus & alii existimant. Sed est altior & generalior & Logicâ & Metaphysicâ. Eam ob causam vocatur ars magna generalis, & ultima. Magna dicitur, ob excellentiam & eminentiam. Generalis, propter terminos, quos explicat, generalissimos, qui in aliis scientiis occurrunt. Ultima, quia post alias est inventa. Ea enim est generalissimorum natura, ut sint quidem priora singularibus & γενέσει & γνώσει, sed non semper διέρεσι, ut loquuntur in Scholis.

Ars igitur magna est generalissimorum terminorum explicatio.

Ea est vel inventiva, vel applicativa. Inventiva dicitur, quatenus docet disserere περὶ πάντων τὸν ὄλεθρον, de omni scibili. Et, ut Treutlerus ait, quia tradit rationem terminos cuiuslibet rei inveniendæ, multi-

multiplicandi propositiones, definitiones denique & divisiones constituendi, indagandi medios terminos, & tandem de quâvis quæstione in utramq; partem disputandi. Hoc modo potest appellari Logica applicata ipsis rebus. Sed ita à nobis hoc loco non consideratur. Consideratur autem, quatenus est applicativa.

Applicativa dicitur, quatenus docet terminos generales applicare singulis scientiis.

Nam in principiis hujus artis principia omnium aliarum scientiarum particularium sunt implicita, sicut particolare in universalis. Horum igitur terminorum considerabimus & theoriā & praxin.

Theoria est de illorum divisione. Termini artis magnæ sunt vel subjecta, vel prædicata, vel regulæ.

Subjecta sunt numero decem; quinque substantialia, ut Deus, Angelus, Cælum, Homo, Elementativa: & totidem accidentalia; Quantitas, Qualitas, Relatio, Actio, Passio. Quicquid enim occurrit in inferioribus scientiis, reduci potest ad unum ex his subjectis. In hisce subjectis omne, quod est, implicatur, & extra ea nihil est: ideoq; sunt generalia ad omnia.

Prædicata sunt octodecim. Novem absoluta, puta, II. Prædicata octodecim.

bonitas, magnitudo, duratio, potestas, sapientia, voluntas, virtus, veritas, gloria. Respectiva totidem; differentia, concordantia, contrarietas, principium, medium, finis, majoritas, equalitas, minoritas. Hæc prædicata dicuntur generalia: quia omnes bonitates aliarum scientiarum ad unam bonita-

tem generalem sunt applicabiles. Et idem dicendum de magnitudine, & sequentibus.

III. Regula decem,

Regulae sunt numero decem, quæ etiam vocantur quæstiones, quæ sunt vasa ad omnia intelligibilia. Nam hæ quæstiones sunt ad omnes alias quæstiones applicabiles. Omnes enim in istis implicantur, & sunt hæ: utrum, quid, de quo, quare, quantum, quale, quando, ubi, quomodo, cum quo?

Lexici philosophici generalis

2. Fabrica,

AB

Sequitur praxis horum terminorum. Verbo dicam. *Ars hæc applicativa, est Lexicon philosophicum generale, cuius fabricam & usum docebo.*

Fabrica ita habet. Fiat volumen grande in folio, & illud dispescatur in decem partes principales, pro numero decem subjectorum. Singulæ partes sibi vendicent bis novena folia; quibus inscribantur 18. prædicata, singulis singula. Singula folia dividantur in 10. particulas, quibus inscribantur 10. quæstiones, singulis item singulæ.

2. Uſus.

Uſus hujus Lexici est infinitus. Est enim bibliotheca universalis locorum communium. Præcipuus autem uſus duplex. Principiò huc possunt, & verò debent, omnia referri, quæ occurruunt de Deo, Angelo &c. Neque enim Deus consideratur in hoc Lexico Theologicè, sed ratione suorum prædicatorum, quatenus ea sparsa sunt per singulas disciplinas. E.g. si occurrat in Theologiâ titulus bonitatis, vel magnitudinis; tuum erit recurrere ad hoc Lexicon, ubi vides aliam Dei, aliam Angeli &c. esse bonitatem.

Deinde hoc Lexicon facit ad dñs oīas remi-
niscen-

niscentiæ. Nam quæcunq; occurrunt in artibus, sunt vel subjecta, vel prædicata, vel quæstiones: prout hîc à nobis delineantur. Omnes artes agunt de Deo, homine, bonitate &c. sed modo diverso.

A P O L O G I A H U J U S L E X I C I .

Quocunque de realiquâ in natura positâ cogitari & dici potest, de eo debet esse aliqua scientia. Cùm ergo cogitationes humanæ ita altè debeant ascendere, ut tandem subsistant in iis, quæ in nullâ disciplinâ inferiore explicari possunt, ideo oportet esse aliquam disciplinam, quæ de hisce generalissimis tractet. Talis est ars illa magna, quæ ipsâ Metaphysicâ superior est. Quid enim? Metaphysica explicat rationem bonitatis, non quatenus est applicabilis ad hanc vel illam bonitatem, sed quatenus est transcendens, quod refertur ad voluntatē. Ecce Metaphysicus utitur voculâ *refertur*. Unde eā habet? Ex arte magnâ. Ibi enim agitur de relatione non prædicamentali illâ, sed aliquâ superiori. Ratio: quia inter ens & bonum & voluntatem est relatio, non prædicamenti, sed excellentior quædam. Ens enim & bonum sunt transcendentia: ideoque non considerantur in prædicamentis. Sed manum de hâc tabulâ. Quilibet abundet suo sensu. Ego nulli præscribo: sed liberè commemoro aliorum sententias: quæ si minus approbæ, nigro theta, per me licet, notentur & jugulentur.

Ars magna
est superior
ipsâ Meta-
physicâ.

b

SECTIO III.

De Canonica seu Technologia.

Hoc est primum, quod prærequiritur à studio: alterum est Canonica, seu Technologiae cognitio. **C**anonica est generale prodidagma, generalium anticipatorum ad omnes disciplinas.

Technolo-
gia quid sit? **E**a non est considerationis Logicæ. Ratio: quia Canonica agit de notionibus primis. Logica autem tota, quanta quanta est, occupata est in notionum secundarum, quæ dirigunt mentem in rerum cognitione, explicatione.

D. Keckermannus in *apparatu practico*, cap. 4. de adornandis & colligendis locis communibus vocat volumen generale de omnium disciplinarum anticipatis & præcognitis generalissimis. Et D. Timplerus scripsit Technologiam.

Canonicae seu Technologiae tres sunt partes: prima est didactica, secunda historica, tertia methodica.

Didactica hos ordine titulos continebit:

1. De Philosophiâ in genere.
2. de perfectione intellectus & voluntatis, atq; omnium virium hominis.
3. de contemplatione.
4. de actione, seu praxi.
5. de factione, seu artificio.
6. de diversis vitæ generibus & institutis, seu professionibus hominum.
7. de habitibus mentis.
8. de habitibus voluntatis.
9. de studiis liberalibus.
10. de studiis rerum.
11. de studiis exemplorum.
12. de studiis verborum.
13. de intelligentiâ.
14. de sapientia.
15. de scientia.
16. de synteresi.
17. de prudentia.
18. de arte.

Tres sunt
partes
Technolo-
giae.

1. Didacti-
ca.

arte. 19. de facultatibus, quas vocant, adeoq; de connexione disciplinarum. 20. de prælectionibus. 21. de examinibus. 22. de exercitatione seu usu studiorum. 23. de lectione. 24. de memoriæ exercitatione. 25. de scriptione. 26. de imitatione. 27. de declamatione. 28. de disputatione. 29. de exercitatione corporis. 30. de diligentia. 31. de indiligentia & otio. 32. de relaxatione.

Historica canonica, sive technologia pars h[oc] ordinē 2. Historica, titulos continebit.

1 De Philosophis, eorumq; sectis: ubi de præceptoribus, & discipulis.

2 De libris & bibliothecis.

3 De Scholis.

4 De gradibus in Academiis.

5 De Muséis.

6 De Peregrinatione.

Tertia canonica, seu technologia pars, est methodica; quæ est generalis introductio in omnes sapientias, scientias, prudentias & artes, de methodo in iis observanda: non Logicā illā, quæ est vel Analytica, vel Synthetica, ut Peripateticis placet; vel, ut Raméi volunt, unica: sed de ea, quæ est notio prima, quæ jubet quamlibet disciplinam in quatuor secare partes, in quibus singulis observantur leges methodi Logicæ.

Ista methodus est duplex: una Sturmii, altera mixta, quam è Beurbusio, Keckermanno, & Timplero hausimus.

Sturmius hanc methodum observandam es- se docet in epistolis classicis & Academicis. Si-

b ij

**Omnes ar-
tes tradi
debent**

1. Per Insti- tutiones.

2. Digesta.

3. Codicem

— 1 —

cut J^Cti suas habent Institutiones, quibus Ju-
ris epitome continetur, quatuor libris distin-
ctas: deinde Digestorum seu Pandectarum vo-
lumen, quod ex veterum J^Ctorum libris com-
positum est: tertio Codicem, quo Imperato-
rum Constitutiones continentur: sic omnes
omnium disciplinarum Professores anni deben-
t, ut tradant disciplinas per Institutiones,
Digesta & Codicem. Sic Theologi v.g. habeant
I. Institutiones quinq; capitum Catechetico-
rum. II. Digesta, sive Pandectaras Theologi-
cas, id est, Locos communes. III. Codicem,
in quo summi Monarchæ statuta, id est, dicta
Scripturæ explicanda sunt.

**Methodica
mixta.**

*Methodus mixta sic dicitur ratione authorum,
quibus eam acceptam ferimus. Ejus canon est: O-
mnis disciplina, facultas, ars, scientia, tradatur per Le-
xicon, Præcognita, Systema, Gymnasium.*

SECTIO IV.

De Lexicis disciplinarum.

An Lexica
Philosophi-
ca sint ad-
ornanda?
Affirm.

Aim.
Ratio lab

Ratio Rab utili.

卷之三

Rat. z. à fa-
tili.

Burbusius in præfatione Nomenclaturæ author
est, ut singularum artiū Lexica conficiantur. Nam si congruens cum doctrinarum &
artium noëmatis ordo observetur, juventus,
ut naturali illo ordine omnia faciliùs condi-
scet, ita à teneris etiam unguiculis artium li-
neamenta cum earundem vocibus mēte com-
plectetut. Et hæc Lexicorum adornatio non
requirit conjunctas plurium doctissimorum
hominum operas, non magnos sumtus: sed fa-
cillima

cillima est omniū, si accedat diligentia mediocris. Sicut enim Logica, artium mater & magistra, ordinem observare docet in rerum dispositione: ita eidem artium ordini cujusque linguae vocabula formulæque loquendi adaptandæ. Itaq; in hujusmodi Lexicis, vel Onomasticis, ad ipsam artiū doctrinarumq; methodum vocabula ex usu pure loquentium hoc pacto digerenda sunt, ut à generibus incipiendo, per species subalternas ad infimas illa deducenda sint. Adornentur igitur Theologicum, Logicum, Juridicum, Physicum &c. Lexica. Hâc ratione pueri discent intelligere ipsos artium terminos: quos qui intelligit, næ ille multum profecit. Et sanè hæc est causa inter multas præcipua, quòd hodie pauci cognitionem rerum consequantur, quia coguntur ætatem consumere in addiscendis vocabulis, & quidem ordine planè inepto, qui adversâ fronte currit cum ordine rerum. Quod de verbis simplicibus dico, etiam de phrasibus dictum volo. Eapropter tot sunt confienda Lexica, quot sunt volumina rerum seu disciplinarum. Et hæc volumina vocabulorum nolim esse distincta à voluminibus rerum in scientiis occurrentium. Hoc volo. Fiat volumen grande, in quo eæ artes describantur, quas discere cupimus. Singulis artibus quaternæ istæ partes, Lexicon, Præcognita, Systema, Gymnasium, deputentur. Et hoc est, quod Keckerm. docet in appar. pract. cap. 8. pag. 88. *Vocabula & phrases posse disponi ordine rerum.* Oggeris, vocabulorum

b iij

explicationem in ipsis Systematis proponendam esse. Regero: inter duo bona id quod est melius est eligendum. Pone igitur in bilance utrumq; ordinem, & videbis eum præpondere quem tibi dilaudavi. Ex his intelligis, opinor, quòd talia Lexica sint adornanda: jam ostendam, quomodo sint adornanda?

Quomodo
adornanda
sint Lexica
disciplina-
ria?

In singulis
vocabulis
tria sunt
notanda:
1. Parony-
mia.
2. Synony-
mia.

3. Homony-
mia.

Modus adornandi talia Lexica hos habet canones.

I. Ea tantùm explicentur vocabula, quæ sunt diffi-
ciliora, non autem puerilia, & faciliora.

II. In singulis vocabulis tria notentur, paronymia,
synonymia, homonymia.

III. Paronymia est definitio nominalis, seu nota-
tio.

IV. Synonymia est vocis declaratio per alias equi-
pollentes. Huc pertinent epitheta, & antithe-
ta.

V. Homonymia est observanda, id est, necessaria est
distinctio, si vox sit ambigua.

VI. Absolutâ explicatione vocis, adjicienda est
explicatio phrasium. E. g. in Theologico Lexico
ad titulum de *providentia Dei*, breviter possunt
annotari phrases elegantiores, quæ expri-
munt Dei providentiam. Sic in Lexico po-
litico ad titulum de *legatione & legatis*,
phrases insigniores notentur: ut, le-
gationem obire, & quæ sunt
similes.

SECTIO

Πραιγνοτικαὶ τε καὶ πραιγνηταὶ τοῦτον τὸν τόπον οὐδὲν μένει.

S E C T I O V .

De præcognitis disciplinarum.

UT singulæ artes sua habent Lexica: ita & Uningulis sua sunt præcognita. Arist. i. post. analyt. & 6. Eth. c. 4. ἐκ τοιχωσομένων πᾶσα διδασκαλία: omnis doctrina est è præcognitis. Vide Vivem, Zabarellam, & Keckerm. variis in locis.

Præcognita igitur sunt generalis & anticipata doctrina de artis alicujus naturâ & studio. Næ infeliciter versabitur in re grammatica, qui Grammaticæ naturam vel rationem studii, quod ei impendi debet, ignorat.

Natura cuiuslibet disciplinæ explicatur definitione, & distributione. Keckerm. in Logic. principio. Vide hinc inde Zabarellam.

Scholasticorum hâc de re doctrina talis est:

Primùm in qualibet disciplinâ studium nostrum in eo versari debet, ut ejus naturam indagemus. Id autem fit, cum proprium ejus nomen expenditur, & omnino quid cum aliis commune habeat, quidque sibi ut proprium vendicet, quem inter doctrinas locum, extremumne aliquem, an intermedium obtineat. Hanc methodum ut non carpo, ita nec laudo, ductus amore prioris, quæ Zabarellæ & Keckermanno probatur.

Definitio disciplinæ est præcognitio, eaq; vel dirigens, vel agens. Zabarella de præcogn.

Præcognitio dirigens est definitio nominis: quæ est i. Dirigens.

b iii

Præcognita
quæ sint &
dicantur.

Natura di-
sciplinæ qui-
sit indagan-
da?

Definitio
est præco-
gnitio:

i. Dirigens.

quidem necessaria ad rei notitiam comparandam, tamen ad eam notificandam non sufficit: ut præcognitio nominis *Theologia* est necessaria, si ipsius *Theologiæ* notitiam consequi debeamus, attamen ex eâ solâ in cognitionem *Theologiæ* non ducimur: quia nominis notitia non habet processum syllogisticum. Præcognitio ista vocabuli petenda est è Lexico.

2. Agens.

Præcognitio agens est definitio rei; quâ ipsâ disciplina definitur per genus & differentiam.

Distributio est, quâ partes cuiusq; disciplinæ præcognoscuntur.

Partes præcognoscendæ in disciplinis.

Præcognita scientiarum theoreticarum.

Partes, quæ præcognosci debent, sunt aliæ contemplativarum, aliæ activarum disciplinarum.

In scientiis contemplativis tres partes præcognosci debent: primò, subjectum: 2. principia, seu causæ: 3. affectiones. Zabarella l. de tribus præcognitis c. 1. & l. 2. de meth. c. 6. Keckerman. syst. logic. l. 3. tract. 2. c. 1. Hinc Arist. i. post. analyt. assérerit, omnem scientiam contemplativam in tribus versari: in subjecto, de quo demonstrationes fiunt; in ejus affectionibus, quæ in ipso inesse demonstrantur; & in principiis, ex quibus illæ demonstrantur: & horum quodlibet ante demonstrationem censuit esse aliquâ ratione præcognoscendum. In tribus igitur omnis scientia contemplativa versatur, subjecto, affectionibus, & principiis. Zabar. d. l. c. 1.

Subjecti conditio-nes in scientiis contemplativis.

Subjectum præcognoscitur secundùm suas conditiones, quæ sunt numero sex.

1. Ut ipsum per se sit ens, hoc est, absq; humana cogitatione, vel operatione jam existat.

2. Ut

2 Ut sit præcognitum, & quid nomen significet, & quòd sit: non autem quid sit: quia definitio essentialis è propriis rei principiis declaratur.

3 Ut affectiones proprias habeat, propriaq; accidentia.

4 Ut unum sit, unitate collectionis & universalitatis. i. poft. t. 179. Zabar. citato l. c. 2. Nam ab hac unitate subjecti tota scientiæ unitas pendet.

5 Ut ejus consideratio nulla alia sit, quàm prout his omnibus tanquam basis & fundatum substernitur, sed non ut alteri inhæret.

6 Ut duas partes habeat: unam, quæ materialè locum tenet, & dicitur res considerata; alteram, quæ loco formæ est, & vocatur modus considerandi. Hæc autem præcipua pars est. Ab hâc enim ipsa scientia constituitur & pendet. Nam res considerata potest esse huic scientiæ cum aliis communis: at modus considerationis cuiusq; scientiæ est proprius.

Affectiones præcognoscuntur secundùm tres suas conditiones: quarum

1 Est, ut affectio consideretur, tanquam in-hærens subjecto.

2 Ut consideretur, tanquam per se & essentialiter in-hærens, & naturam atque essentiam propriam illius subjecti consequens.

3 Ut prænoscatur, quid nomen ejus significet.

Principia præcognoscuntur hoc modo:

b v

Subjecti
duæ sunt
partes: vi-
del. materi-
ale & for-
male.

Affectio-
num tres
sunt condi-
tiones.

Principia
qui præco-
gnoscenda
sint?

1 Quòd sint. Principia namq; propriè dicuntur illa, quæ quòd sint, non possint ullâ ratione in scientiâ suâ demonstrari, neq; à priori, neque à posteriori. Hæc enim principia cognitionis dicuntur, quibus in eâ scientiâ nihil est notius. Sicut enim nulla disciplina suum subjectum probat vel constituit, sed ab aliâ superiorâ constitutum accipit: ita nulla disciplina probat sua principia, sed ea lumine alicujus superioris scientiæ demonstrata accipit.

2 Quid significant nomina. Et ita principia convenient cum subjecto. Nam & subjectum, & principia debent esse præcognita, non modò quid significant nomina, sed etiam quòd sint. Et hoc competit primariò principiis cognoscendi, secundariò principiis essendi. Præterea principia & subjectum in suâ scientiâ non posse demonstrari, ita patet. Principia sunt vel simplicia, vel complexa. Complexa nullo modo demonstrari possunt in suâ scientiâ: quia nihil in eâ scientiâ illis est prius: unde & principia cognitionis vocantur: quia nihil in eâ scientiâ iis est notius, per quod demonstrari possint. Principia verò simplicia, quæ essendi principia sunt, ignota sunt, ac demonstrari possunt; non tamen à priori; quia nullam habent causam priorem, sed à posteriori ex effectu aliquo notiore. Subjectum etiam in suâ scientiâ demonstrari non potest, neque à priori, neq; à posteriori, ut Aristot. disputation: quamvis Scotus & Balduinus contrarium pertinet.

Principia
qui sint in-
demonstra-
bilia.

Principia
sunt

1. Comple-
xa, seu co-
gnoscendi.

2. Incom-
plexa, seu
essendi.

Subjectum
artis est in-
demonstra-
bile.

pertinaciter defendant. Velim autem intelligere, quomodo substantiarum, & eorum, quæ nulli inhærent, demonstratio esse queat: quum Aristoteles dicat, accidentium tantummodo demonstrationem esse. Et hoc ipsi demonstrationis naturæ est consentaneum. Quum enim id, quod demonstratur, alteri inesse demonstretur, demonstratio non est, nisi illorum, quæ alteri inhærent. Repugnat autem conditioni subjecti, ut tanquam alteri inhærens consideretur; sed solùm ut aliis substans considerari potest. Cæterùm dignum est consideratione, quomodo quælibet scientia habeat & subjectum & principia & accidentia propria, & quomodo eadem habeat communia cum aliis pluribus scientiis. Subjectum quidem, subjecti
duæ sunt
partes. alio & alio considerandi modo acceptum pluribus disciplinis potest esse commune. Duæ enim sunt subjecti partes, res considerata, & modus considerandi. Res considerata pluribus disciplinis potest esse communis. At modus considerandi non item. Is enim est veluti forma, quæ cujusque scientiæ propria est. Et ab hac ratione formalis omnia tum principia, tum accidentia oriuntur, tanquam à communis radice. Si igitur subjectum est radix principiorum & affectionum; efficitur, principia & affectiones imitari naturam subjecti. Itaque sicut subjectum diversimodè acceptum, est proprium, & commune: ita etiam affectiones & principia diversis modis considerata, sunt propria ejus scientiæ, in qua traduntur, & eti-

Scientiæ
subalterna-
tæ quæ sint?

am pluribus scientiis communicantur. Hoc δοθελμοφανές est in scientiis subalternatis. Nam disciplina subalternata à subalternante accipit & subjectum, & principia, & affectiones. Talis autem subalternatio tantum datur in Mathematicis: ut eruditè probat Zabarella de trib. præcog. c. 12. Neque enim omnes disciplinæ subalternantur primæ philosophiæ, neque medica facultas Physicæ. Nam subalternata aliqua scientia alteri scientiæ esse dicitur, quando idem subjectum, quod in superiori subalternante ab junctū à materia & omni sensili qualitate consideratur, ipsa cum certæ materiei & sensilis qualitatis additione contemplatur: ut Arithmeticæ de numero tractat, nullam sensilem habente qualitatem, abstractè, quatenus est νοητόν π: Musica verò in eodem versatur, quatenus consideratur cum sono, sensili qualitate, id est, concretè, quatenus est αἰσθητόν π. Itaque Musicus ex Arithmeticæ accipit subjectum, principia & affectiones.

Methodus
synthetica.

Sic præcognosci debent partes disciplinarum contemplativarum; quæ disponuntur methodo syntheticâ, quæ progreditur à subjecto contemplationis universali ad particularia, atque adeò à simplicibus ad composita. Exemplum evidens cumprimis est in Physicâ: ubi præcognoscuntur tria; subjectum, putà corpus naturale, ejus affectiones & principia. His præcognitis descenditur ad species corporis naturalis, videlicet corpus simplex, mixtum &c. atque ita à summo genere ad species infimas devenitur.

Conse-

Exemplum
methodi
syntheticiæ.

Consequens jam est, ut de præcognitis disciplinarum practicarum & factivarum agamus, quæ disponuntur methodo analyticâ; quæ progreditur à prænotio- Methodus ne finis ad cognitionem principiorum, seu me- analytica.
 diorum, per quæ finis ille in subiectum suum introducitur. Fundamentum hujus ordinis traditur 7. *Metaph. text. 23*: ubi disertè ait, artes esse tradendas præcognitione finis, ut architectonicam præcognitione domus. Confer 7. *Eth. 8.* & 6. *Eth. c. 3.* & 4. Hæ namque artes finem habent, non scientiam, sed operationem, & à prænotione finis ad principia operationis invenienda progrediuntur. Ideo finis in eis est terminus à quo; principia vero, terminus ad quem: quo fit, ut ex scopo illarum disciplinarum tria ista, subiectum, principia, & affectiones colligere nequeamus, sed alia vel tria, vel plura tribus, in quorum consideratione versentur, ut finem, principia, & subiectum: veluti in arte medica sanitatem, auxilia, & humanum corpus; & fortasse etiam plura. Ars enim medica in signis quoque versatur. Cæterum non est possibile aliter disciplinam operatricem disponi, quam finis prænotione: quia finis est primum operationis principium, ideoq; mensura omnium mediorum, quæ in tali disciplina tradenda sunt, & quæ non posset mens nostra distinctè concipere, nisi finem eorum, per quem sunt quod sunt, præconciperet. Unde vetus illud dictum: *Intellectus operationis incipit à fine.* Hoc notandum est pro Zabarella contra Practicus, Piccolomineum. Exemplum evidens hujus

methodi ab Aristotele proponitur in Ethicis, ubi l. 1. finis præcognoscitur, nempe felicitas; post subjectum, nimirum hominis intellectus & voluntas; sequentibus libris media traduntur, per quæ finis introducitur. Sic in Theologiâ, Grammaticâ, Jurisprudentiâ & Medicinâ hæc ipsa methodus observanda venit. Vide Keckerm Syst. Logic. l. 3. tract. 2. c. 1.

**Præcognita
artium pra-
sticarum.** Canones de præcognitis disciplinarum operatrici-
um hi sunt:

I. Partes methodi analyticæ tres sunt; 1. Finis introducendus. 2. subjectum, in quod introducitur. 3. principia, seu media, per quæ finis introducitur in subjectum.

II. Finis præcognoscitur; primò, quòd fit, id est, quòd produci possit: secundò, quid fit.

III. Finis habet duplia accidentia; inventionem mediorum, & finis possessionem.

Ea quæ pertinent ad inventionem medium, ex quibus finis produci debet, præcognosci debent. At ea, quæ pertinent ad finis possessionem & conservationem, non debent præcognosci.

VI. Unitas disciplinæ operatricis pendet ab unitate finis:

Sicuti scilicet anteà dictum, quòd unitas scientiæ contemplativæ pendeat ab unitate subjecti.

V. Subjectum præcognoscitur tribus modis.

1. Quòd fit. 2. Quòd finis capax fit.

3. Quòd habeat accidentia, quæ proximè ad finem pertinent.

VI. Me-

VI. *Media non præcognoscuntur, sed tractantur progrediendo ab universalibus ad particularia, à simplicibus ad composita*

Hæc sunt præcognoscenda de natura alicujus disciplinæ: sequitur, quid præcognoscendum sit de studio alius cuius discipline.

Hic consideranda sunt officia tum docentis, tum discentis.

In docente consideranda veniunt duo; requisita docentis, & modus docendi.

Requisita docentis sunt

1. *Facultas, seu notitia ejus disciplinæ, quam docere debet: ut scilicet possit docere.*

2. *Voluntas, seu candor & benevolus affectus, ut velit.*

3. *Affiduitas & constantia, ut semper & possit & velit.*

Modus docendi continet methodum, & circumstantias.

Methodus est, quâ docens informat discentem per præcepta, & exercitia.

Præcepta erunt vera, ordinata, utilia.

Exercitia erunt partim privata, partim publica.

Circumstantiae sunt, locus & tempus.

Locus diligendus est salubris, tranquillus, mediocriter amœnus.

Tempus aptissimum est matutinum.

Sic docendæ sunt artes: in iis discendis considerantur itidem, requisita discentis, & modus descendit.

Præcognita de studio disciplinæ.

Requisita docentis.

Modus docendi.

Requisita
discentis.

In discente duo requiruntur.

1 *Aptitudo*, ut possit discere eam artem, quæ tradenda est.

2 *Voluntas*, ut velit discere.

Aptitudo discentis continet ingenium & memoriam mediocria.

Ingenium quidem requiritur ad res artis tum apprehendendas, tum judicandas: memoria verò ad imprimendas & servandas.

Voluntas discendi complectitur 1. *propositum rectum*, 2. *constantiam in proposito*.

Modus di-
scendi.

Modus discendi duo continet.

1 *Quid discendum sit.*

2 *Instrumenta, quibus discitur.*

Discenda sunt in qualibet arte principia, præcepta, canones & commentarii.

Instrumenta discendi sunt duo, attentio, & lectio.

Attentio.

Attentio est 1. qua quis intendit nervos ingenii.

Ea est summè necessaria, juxta illud Græcorum: τῆς ὀπιμελείας πάντα δύλα, καὶ τῷ πόνῳ πάντα πόειμα.

2 *Est acroasis, cuius summa est utilitas. Talem autem debemus querere in qualibet disciplina præceptorem, quem amemus, quem admiremur.*

Lectio.

Lectio est authorum evolutio.

Hic tria notanda, quinam authores in singulis artibus legendi, quo ordine, quo deniq; modo.

Authores legendi sunt omnes, qui possunt haberi in ea, quam discimus, arte. Recentiores autem præmittendi sunt veteribus, & dogmatici textualibus seu analyticis.

Ordo,

Ordo, quo legendi sunt authores, ita habet.

*Triplex erit lectionis intervallum in qualibet arte. Lectio erit
Nam lectio, pro ratione etatis, est prima seu puerilis,^{triplex:}
crescens seu juvenilis, & adulta.*

In prima illa methodicus aliquis non præcipuus so- I. Prima, seu
*lum evolvatur, sed solus: ut methodus & corpus artis puerilis.
primùm serio formetur, uno quodam habitu.*

Si tempus pro ingeniis definiendum, defini-
nitur in subtiliore aliquo semestre, in duriore
annus. Id si displicet, hoc habe consilium. In
serie disciplinæ & definitionibus ac divisioni-
bus ediscendis ponantur menses duo, si bre-
vior sit disciplina; si longior, quatuor: nec priùs
cessetur, quād ad unguem possis seriem præce-
ptorum enumerate. Definitionum & divisio-
num serie fideliter perceptâ, accedas ad regu-
las generales, & has quoque comprehendas;
quod fieri poterit in breviori disciplinâ spa-
tio quinque vel sex septimanarum; in longio-
ri, trium mensium cum dimidio. Sed hîc cau-
tione est opus. Nam disciplina, quam discis,
aut directè facit ad tuum scopum, aut indi-
rectè. Si indirectè spectet ad scopum tuum, po-
teris in definitionibus, divisionibus & genera-
libus regulis acquiescere. Sin verò directè ten-
dat ad tuum scopum, pergendum est omnino
ad specialissima. Hoc in longioribus discipli-
nis spatio sesquimensis vel duorum mensium;
in brevioribus, spatio quinque septimanarum
expediri poterit.

*Puerilem lectionem excipiat crescens, quæ uni illi alios 2. Crescens.
adjungat authores, & quidem methodicos adjungat.*

6

3. Adulta.

*Adulta tandem & virilis evolutio liberè se exerat,
& vagetur per veterum & recentiorum auctorum,
analyticorum & polemicorum, omne genus.*

Ut autem illud lectionis intervallum observari queat, velim fieri *typos* & *calendaria* singularium artium.

Typi studiorum formandi sunt.

Typi studiorum sunt certæ tabulæ, quas sibi quilibet formare debet, aut curare ab aliis formari.

Typi isti sunt, vel methodici, vel horarii.

Methodici sunt, quando studiorum dispositionem facimus, secundum ipsam rerum methodum.

Calendaria studiorum.

Horarii sunt, quando disponimus studia secundum horas.

Calendaria sunt, quando disponimus studia secundum dies, septimanas, & menses.

Hujusmodi typos & calendaria (puta
Theologica, Physica, &c.) semper in conspe-
ctu in Muséis suis habeant studiosi; & innovent
subinde secundùm intervalla trium, quatuor,
aut ad summum sex mensium.

SECTIO VI.

De systematis disciplinarum.

Non satis est disciplinarum lexica & præcognita, vel tradidisse, vel percepisse: debent insuper accedere systemata & gymnasia.

A præcognitis igitur ad ipsummet systema
deveniendum est.

**Systematis
cujusq; tres
sunt partes:**

*Partes cujusq; systematis tres esse debent, præcepta,
regulae, commentarii.*

Et hæc debent à se invicem discerni typis,
sive characteribus.

Prog-

Præcepta sunt definitiones & distributiones.

1. Præcepta.

Definitiones erunt & breves & accuratae.

Distributiones erunt paucæ; ita tamen comparatae,
ut totam rei naturam lectori ob oculos ponant. Mul-
tæ subdivisiones sunt memorie carnificina.

Regulae sunt vel theorematæ, vel canones.

2. Regulae.

Theorematæ sunt tales regulae, quæ traduntur in
disciplinis theoreticis; ut, in Metaphysicâ, Physicâ,
Mathematicâ: & quæ nihil aliud continent,
quam rei antè definitæ propria accidentia &
effecta cum suis causis.

Canones sunt tales regulae, quæ traduntur in di-
sciplinis operatricibus: in quibus præter accidentia
& effecta propria, & præter causas principales,
etiam causæ minùs principales, itemq; cognata
& opposita assignantur. Neque hîc valet
objectio, quod definitiones sint regulae, & con-
trà. Sanè qui discriminem inter definitionem &
regulam non videt, nondum Grammaticis
tinctus est elementis & præceptis.

Commentarii sunt & explicaciones & applicatio-
nes præceptorum & regularum.

3. Cōmen-
tarii.

Commentariorum partes sunt

1 Exempla. Exempla autem erunt de promi-
ta ex omnis generis disciplinis, si ars sit gene-
ralis. V.g. Logicus exempla physica, poëtica &c.
adhibebit.

2 Explicatio eorum, quæ in præceptis vel ambigua,
vel obscura.

3 Ratio connexionis & methodi.

4 Quæstiones & controversiae utiliores.

5 Authoritates, sive authores; iisque tum veteres,

6 ij

tum recentiores, quorum hi illis persæpè sunt
clariores & faciliores.

Hæc methodus observanda est in systematis, prout nos docuit *Keckermannus* & exemplo, & præceptis suis hac de re editis. *Cl. Timplerus* sua systemata tradit per theoremata, & problema. Si illius methodus arridet, utere, fruere.

SECTIO VII.

De gymnasiiis disciplinarum.

Talis erit ratio systematum in quibuslibet disciplinis: sequitur modus gymnasiorum.

**Omnis ar-
tes sua ha-
bent Gy-
mnasia.**

Omnes enim disciplinæ sua habent gymna-
sia. Hoc quia est controversum, probandum
est. Probo autem inductione, rem ita sese ha-
bere. Artes πονητικαὶ, uti sunt logicæ illæ, ha-
bent sua gymnasia. Vide Keckermannum, qui
tradidit Logicam per Systema & Gymnasium,
Rheticam consimili methodo. Scientiæ &
artes theoreticæ & practicæ sua etiam habent
gymnasia. Rationem peto ex illo protrito: *Natura incipit, ars dirigit, usus perficit.* Exinde videre
est, quòd quælibet disciplina discatur duobus
mediis, naturâ & curâ. Cura illa est, vel artis,
vel exercitationis. De curâ artis systemata præ-
cipere debent. Ubi jam est cura exercitationis?
Ea tradenda utique, nisi vehementer fallor, in
Gymnasiis disciplinarum. Sed hoc est, quod
hodie autores neglectum eunt. Sed magno
& suo & dissentium damno. Ego enim nun-
quam

quam Metaphysicum dixero, qui præcepta intelligit. Usum Metaphysices in aliis scientiis requiro à Metaphysico. Nulla enim est disciplina, quæ in sola rerum, quas tractat, cognitione acquiescat, neque eam ad certum aliquem vitæ humanæ usum transferat. Hinc dicunt: *Theoria sine praxi est mortua.* Intellige praxin latè acceptam. Nam praxis strictè accepta est propria disciplinarum operatricium; & ita distinguitur contra theoriam, adeò quidem, ut contradistinctum includat contradistincti negationem. Dum igitur dico, singulas artes habere suam theoriam & praxin, hoc volo: in omnibus disciplinis primò tradenda esse præcepta, deinde usum præceptorum. Etenim discipline considerantur vel absolutè, vel relatè. Absolutè, quatenus continent res, quæ dignæ sunt, ut propter se cognoscantur. Relatè, quatenus conferuntur cum aliis disciplinis: de quâ relatâ consideratione accipio illud Ciceronis pro Archiâ poëtâ: Etenim omnes artes, ait orator, quæ ad humanitatem pertinent, habent commune quoddam vinculum, & quasi cognatione quadam inter se continentur. Sic ille. Hanc cognitionem ostendere oportet in gymnasiis, ut ita appareat, quomodo una disciplina faciat ad alterius illustrationem. Dicis: Praxis disciplinarum tradenda est in ipsiusmet systematis per exempla. Dico: Praxis ex parte traditur in systematis. Nam distinguendum est inter praxin disciplinæ specialem & generalem. *Specialis praxis ostenditur per exempla in systematis.* Hic perve- lim studiosum observare, cui facultati velit

In omnibus
disciplinis
spectanda
est praxis.

Disciplina-
rum consi-
deratio du-
plex; abso-
luta & re-
lata.

Praxis cu-
jusq; disci-
plinæ est
vel specia-
lis,

vel genera-
lis.

animum adjicere. Sic enim fiet, ut exempla scopo suo accommodata colligat in eâ, quam discere satagit, disciplinâ. V.g. lecturus systema Logices, perpendat, cui se addicere cogitet facultati. Si Theologiæ est studiosus, præcepta logica (de Metaphysicis &c. idem esto judicium) accommodabit scopo suo, observando exempla Theologica. Talis est artium praxis specialis. Generalis est, quæ in Gymnasio alicujus discipline traditur, quaq; ostenditur, quisnam usus sit unius alicujus disciplinæ in reliquis. Sic Metaphysicum gymnasium continebit usum ejus in Theologiâ, Philosophiâ &c. Quid? Exercitatio fermè est potior ipsâ arte. Sicut igitur artis latifundium speciosè excolitur: ita & exercitationis ratio in singulis disciplinis graphicè est depingenda. Ea propter tria ista concurrant in quolibet studio: natura, ars, exercitatio: quâ de re prolixè & acutè, more suo, disputat Keck. in Gymnas. Logic. l. i. præcognit.

Ex his videre est, quòd Gymnasia singularium disciplinarum sint adornanda: iam videntur quo sint adornanda modo.

Gymnasium cuiuslibet disciplinæ, qualisqualis ea sit, agere debet de illius ipsius disciplinæ usu cùm interno, tum externo.

Usus internus est, quo præcepta in Systemate tradita illustrantur, nondum applicantur.

Estq; vel selectio, vel exercitatio.

Selectio est locorum communium adornatio.

Loci communes singularium disciplinarum tractari debent per thesin, & antithesin.

Thesis

Modus ad-
ornandi
Gymnasia
disciplina-
rum.

Usus disci-
plinarum
internus.

Locorum
communiū
adornatio.

Modus pri-
mus ador-
nandi L.C,

Thesis est veræ sententiae brevis delineatio.

In thesi excutiantur verba, & res.

*In verbis tria semper notentur, paronymia, synony-
mia, homonymia.*

*Res pertexantur definitionibus & divisionibus. An-
tithesew^s hæc sunt membra: 1. Indicatio falsæ senten-
tie, quæ sit brevis, & fiat verbis adversariorum. 2. Re-
motio eorum, quæ non sunt in questione, & formatio
status controversie. 3. Brevis refutatio argumentorum
contrariorum. 4. Indicatio & originis & scopi falsæ
sententie.*

*Si cui hæc locorum communium methodus non ar- Modus ali-
videt, habeat istam, quæ habet duas regulas:* us adornan-
di L. C.

I. Loci digerantur juxta præcepta in Systemate.

*II. In singulis locis seni obseruentur tituli, qui sunt:
1. Textus, seu præcepta. 2. Explicatio præceptorum.
3. Quæstiones. 4. Objectiones. 5. Canones confirmantes
& confutantes. 6. Testimonia. Distinguuntur igitur
binæ columnæ, è regione sibi oppositæ,
singulæ in ternas partes; distinguuntur, in-
quam, lineis, & hisce titulis insigniantur.*

*Exercitatio est examen, declamatio, disputatio, Exercita-
collatio.* ratio.

Examen est vel tacitum, vel fixum.

*Tacitum fit perfunctoriè, percurrente summa fa-
stigia tantùm.*

*Fixum, quod & Pythagoreum dicitur, fit statu tem- ExamenPy-
pore. Estq; 1. quotidianum, quod fit singulis vespe- thagoréum
ris. 2. hebdomadarium, quod fit ultimo die cuius- quid sit?
que septimanæ. 3. menstruum, quod fit ultimo
die cuiusque mensis. 4. trimestre. 5. semestre.
6. annum. Ostendatur igitur in singulis disci-*

40 PANACEÆ PHILOSOPHICÆ
plinis & facultatibus, qui illud examen sit in-
stituendum.

*Declamationes & Disputationes vigeant & priva-
tim & publicè.*

Collegii
Gelliani ra-
tio & utili-
tas.

*Collationes probo eas potissimum, quæ instituuntur
in collegio aliquo Gelliano: ubi scilicet plures con-
jungunt suas operas, & domi legunt de unâ
eâdemque materia quamplurimos authores,
apud quos ἀξιούμενότητα occurunt, quæ an-
notant, & posteà cum reliquis communicant,
V.g. studiosi Astrologiæ talem studii ineant ra-
tionem, ut primus legat Ptolemæum, secundus
Copernicum, tertius Tychonem de Brahe, & ita si-
guli singulos. Conveniant dicto quodā & sta-
to tempore, & fideliter referant, quæ observa-
runt. Hæc est via ad eruditionem maximè
compendiaria. Vide Sturmum in epist. Academ. &
Keckerm. de modo discendi.*

Uſus dis-
ciplinarum
externus,

*Talis erit uſus internus: sequitur externus, quo præ-
cepta & regulæ cujusq; Systematis applicantur aliis
facultatibus & scientiis.*

*Et hoc est præcipuum quod in aliquo Gy-
mnasio est obſervandum. E.g. Studiosus Meta-
physices, vel Physices annotet, quemnam
præcepta & regulæ habeant uſum in
Theologiâ, Jurisprudentiâ, Me-
dicinâ &c.*

*Hoc refini debet tabula suæ foliæ Panaceæ pilor.
eam uile pris pag. 40 abh. in Thesauru artis remittit.* **P E R O-**

Si quot habet animus meus in cognoscendo
vero difficultates, tot haberet innocentiae
suæ patronos: alacritate illâ, quæ me calumniæ
metu deficit, maxima pars ærumnarum mearū
levaretur. At enim verò (ut cum Scaligero lo-
quar) tum mihi, tū plerisq; aliis contrà evenire
manifestum est. Unusquisque enim se & sua
tantum crepat, aliena increpat, ab aliis discre-
pat. Quod te, benevole lector, de me ne suspi-
ceris, etiam atq; etiam rogo. Nam qui hoc pa-
lām, perpetuoque profitear: hominis esse ho-
minem juvare, homini ignoscere: quî alios læ-
dam calumniando, obtrectando, contemnen-
do, cùm ejusdem imbecillitatis & natura sim-
foboles, & alumnus institutione? Iccirco hæc
tuo, benevole lector, judicio, tuæ censuræ, tuo
examini subjicio. Tu indue animum inimi-
cum, ut possis amicum; indue animum ami-
cum, ut ponas inimicum. Id si facies, faciam
intelligas & videoas, quâ ratione universa En-
cyclopædia tradi possit per Lexica, Præcogni-
ta, Systemata, Gymnasia. Ea enim maximam
partem affecta an perfecta habeo. Si Deus vo-
let, sub cuius vexillo milito, brevi videbis, num
ea, quæ adornavi, videri debeant. Interea tem-
poris Deum unâ mecum precare, ut nobis
ubertim benedicat, & è Scholâ naturæ
per Scholam gratiæ in Scholam glo-
riæ transferat.

GRATIAS TIBI DOMINE JESU!

C V

CRITICUS

De

INFINITO HARMONICO;

ID EST,

Tractatus brevis & perspicuus

*De harmonia Philosophiae Aristotelice,
Lullianæ & Rameæ.*

Homines
naturâ scire
desiderant.

Adminicu-
la discendi
sunt magi-
stri
1. Vivi.
2. Muti.

Abusus do-
norum Dei
apud lite-
ratos.

Variæ phi-
losopho-
rum sectæ
unde?

Homini innatū est insatiabile sciendi de-siderium. Id facit hominem primò mirari res pulchras & subtileas, deinde easdem rimari. Rimari autem nemo homo potest sine aliquo adminiculo. Adminicula autem homo habet vel ab auribus, vel ab oculis. Ab auribus sunt alii viri docti, qui audiendi, qui adeundi. Adminicula ab oculis sunt libri, qui à viris doctis. Viri illi docti varia à Deo, summo bono, accipiunt dona. Nam

Omnia non omni dat sua dona Deus.

Dona ista diversa sunt, non adversa. Homines verò pro suâ cæcitate varia ista dona contemplantur ceu adversis concurrentia frontibus. Hinc fit, ut ea non tam ad pacem foyendam, quam lites ferendas adhibeant. Exemplo sunt variæ Philosophorum sectæ, inter quas cruenta fermè bella sunt enata. Hinc Thomistæ, Scotistæ, Occamistæ, aliique sibi in vicem bella indexerunt. Illorum erat sua dona conferre inter

ter sese, non autem unum alteri anteferre. An-
sam igitur hac ratione posteris dederunt, ut il-
li juraverint in verba quorundam suorum pre-
ceptorum dicam an deceptorum? Nam in-
genium humanum ita est comparatum, ut eum
potissimum sequatur, ejusq; dogmata exoscu-
letur, quem amat, quem admiratur. Hi enim
sunt vehementissimi illi affectus, qui hominis
ingenium quasi alterant, & ad aliquid agen-
dum inflammant. At verò h̄ic homines non
possunt medio ire, sed peccant vel in excessu,
vel in defectu. Ibi quidem, dum jurant in verba
quorundam sectariorum, & ita fiunt servum
pecus. H̄ic verò, dum nullius ingenio sese fa-
miliariter applicant, & sub prætextu libertatis
Philosophicæ omnem autoritatem susque-
deque habent. Hoc non est liberè, sed arro-
ganter philosophari, & dona Dei aliis collata
non agnoscere, sed contemnere. Meliores his
sunt illi, qui instar apicularum omnis generis
floribus assultant, & undique succi nonnihil
colligunt. His ego semper me aggregare co-
natus sum. Nec frustra id fuit. Fecit enim hic
conatus, hæc φιλομάθεια, ut nunquam ullum
Philosophorum contemserim, sed semper do-
na divinitus illis concessa venerabundus suspe-
xerim. Cum primis autem id feci in lectione
trium istorum summorum Philosophorum,
Aristotelis, Lullii & Rami: quorum discipuli hodie
acerrimè inter se digladiantur, & alii Peripate-
tici, alii Lullistæ, alii Ramistæ audiunt. O secu-
la! Harmoniam triplicis istius Philosophiæ,

Discipulus
debet præ-
ceptorem
& amare &
admirari.

Abusus li-
bertatis
philosophi-
cæ.

Studiosus
fit instara
piculæ.

Tres summi
Philosophi.

Harmonia
triplicis
Philoso-
phia.

Infinitum
philosophi-
cum quid
sit?

Circulus est
infinitus.

conciliationem istorum Philosophorum si quis inveniat & in medium afferat, annon gratis animis eam accipietis, quicunq; estis Philosophi? Eam nunc accipite; & in posterum sic statuite, verum vero consonare, licet alio tradatur modo. Multæ viæ possunt nos ducere ad unam eandemq; metam, inter quas aliæ aliis sunt magis compediariæ. Idē judicate de tripli-ci illo philosophandi modo. Eum jam describam, ut ita quilibet videre, vel potius palpare possit, quòd ista harmonia faciat ad inventio-nem INFINITI PHILOSOPHICI. Quid, inquit aliquis, hoc est infiniti? An non natura abhor-ret à progressu in infinitum? An non infini-tum & inutile, imò & μηδὲ reciprocantur in re-bus creatis? Minime verò, inquam ego. Aliud est infinitum actu, aliud potentia; aliud infini-tum φύσει, aliud δέσμῳ. Illud in rebus creatis non datur; hoc datur. Datur in Mathesi. In Mathesi circulus dicitur infinitus, datur, vel potius supponitur, & ut detur, postulatur linea, itemque magnitudo infinita. Circulus ille applicatus arti Logicæ, & scientiæ summæ, Metaphysicæ, nobis describit discursus infiniti rationem: qui καὶ ἐξοχὴν, nisi malis καὶ ὑπερβολὴν, vocatur infinitus. Nam infinita possunt afferri in quamlibet de quolibet scibili disputationem. Hujus INFINITI sciagraphiam ego in me-dium dabo; sed iis considerandam, censendam, recensendam dabo, qui non sunt finistri judi-ces, sed æqui donorum Dei æstimatores. Ta-les criticos, scilicet ἀνυποκείτες, requirit hic meus

DE INFINITO HARMON. 45
mens de INFINITO HARMONICO Criti-
cus.

Circulus, seu infinitum harmonicum est methodus tractandi unam eandemq; rem infinitis modis.

Harmonici infiniti definitio.

Ejus consideratur theoria, & praxis.

Theoria est, de his circuli partibus.

Infiniti harmonici theoria,

Partes sunt termini simplices & incomplexi, qui possunt esse materia terminorum complexorum.

Termini isti sunt vel subjecta, vel praedicata.

Subjecta sunt, de quibus aliquid dicitur;

Subjecta seu prædicamenta.

Prædicata, quæ de aliis dicuntur. Quicquid enim occurrit in aliquâ scientiâ, aut subjectum, aut prædicatum est. Sæpè quidem prædicata possunt esse & verò sunt subjecta: sed à potiori fit denominatio. Quia enim ἐπὶ τῷ πλεῖστῳ prædicantur, & ἐπὶ τῷ ελάχιστῳ subjiciuntur, vocantur prædicata.

Subjecta sunt ipsa prædicamenta.

Suntq; vel substantiæ, vel accidentia.

Substantiæ sunt, Deus, Angelus, Cælum, Homo, Imaginativa, Sensitiva, Vegetativa, Elementativa.

Subjecta sunt numero tredecim,

Accidentia sunt, Quantitas, Qualitas, Relatio, Actio, Passio. Ita sunt in universum tredecim subjecta; octo quidem substantialia, quinque verò accidentalia.

Hi termini tam latè accipiuntur, ut nihil unquam dicatur, ubi subjectum propositionis ex iis non sit depromendum. Sic igitur in quavis re invenienda, quatenus ea propositionis fit subjectum, memoria habet, in quo se fundet.

Prædicata.

Prædicata sunt, vel transcendentia, vel logica.

Transcendentia sunt illi termini, qui apud Lullium designantur circulo A & T.

Prædicata
absoluta.

Prædicata illa sunt vel absoluta, vel respectiva.

Absoluta sunt numero novem: videlicet.

1 Bonitas	4 Potestas	7 Virtus
2 Magnitudo	5 Sapientia	8 Veritas
3 Duratio	6 Voluntas	9 Gloria.

Prædicata
respectiva.

Respectiva sunt totidem, digesta in 3. triangulos.

I. $\left\{ \begin{array}{l} \text{Differentia} \\ \text{Concordantia} \\ \text{Contrarietas} \end{array} \right\}$ inter $\left\{ \begin{array}{l} \text{Sensuale \& sensuale.} \\ \text{Sensuale \& intellectuale.} \\ \text{Intellectuale \& intellectuale.} \end{array} \right\}$

II. $\left\{ \begin{array}{l} \text{Principium} \\ \text{Medium} \\ \text{Finis} \end{array} \right\}$ $\left\{ \begin{array}{l} \text{Causæ} \\ \text{Quantitatis} \\ \text{Temporis.} \\ \text{Conjunctionis} \\ \text{Mensurationis} \\ \text{Extrematum.} \\ \text{Perfectionis} \\ \text{Terminationis} \\ \text{Privationis.} \end{array} \right\}$

III. $\left\{ \begin{array}{l} \text{Majoritas} \\ \text{Minoritas} \\ \text{Æqualitas} \end{array} \right\}$ inter $\left\{ \begin{array}{l} \text{Substantiam \& substantiam.} \\ \text{Substantiam \& accidentis.} \\ \text{Accidens \& accidentis.} \end{array} \right\}$

Prædicata logica sunt vel prædicabilia, vel argumenta logica.

Prædicabi-
lia.

Prædicabilia prædicantur vel in quid, vel in quale.
In quid, ut, genus: in quale essentiale, ut differentia:

*rentia: in quale accidentale, ut *accidens*: in quale medium, ut *proprium*.*

Argumenta Logica juxta doctrinam Rami ita Argumenta logicæ Inventionis apud Ramum,
habent.

Decem sunt loci Inventionis.

I. à C A U S I S.

Causa est

I. Efficiens. II. Materia. III. Forma.

IV. Finis: isq; { Principalis
Subordinatus.

Causa efficiens

I. { Procreans.

I. { Conservans.

{ Sola.

2. { Principalis.
Socia { Adjuvans, &
Instrumentalis.

3. { Naturâ.
Per se { Consilio.

{ Per accidens.

II. ab E F F E C T I S.

Effectum est

I. Effectum propriè dictum. II. Materia-
tum. III. Formatum. IV. Finitum.

III. à S U B J E C T O.

Subjectum est

I. Recipiens { in se. II. Occupans;
ad se. dicitur objectum.

IV. ab A D J U N C T O.

Adjunctum est

I. Receptum { Inhærens. II. Occupatum.
Adhærens.

V: à D I S S E N T A N E I S.

Dissentanca sunt

- I. Diversa. II. Disparata. III. Relata
- IV. Adversa. V. Contradicentia. VI. Privan-
- tia.

VI. à C O M P A R A T I S.

Comparata sunt

- I. Paria. II. Majora. III. Minora. IV. Si-
- milia. V. Dissimilia.

VII. à N O M I N E.

Nomina sunt

- I. Conjugata. II. Notatio.

VIII. à D I S T R I B U T I O N E.

Distributio est

- I. Ecausis. II. Ex effectis. III. E subjec-
- tis. IV. Ex adjunctis.

IX. à D E F I N I T I O N E.

Definitio est

- I. Perfecta. II. Imperfecta; dicitur De-
- scriptio.

X. à T E S T I M O N I O.

Testimonium est

- I. Divinum. II. Humanum.

Atq[ue] hæc sunt prædicata, digesta methodo Aristote-
lis, Lulli & Rami: quæ ipsa persæpe etiam fiunt
subjecta; ut quum disponitur causa cum effe-
cto &c.

Satis de Theoria circuli: sequitur praxis ejusdem.

Quum aliquid occurrit tractandum, vide num sit
thema simplex, vel compositum.

Thema simplex est, quod declarari potest.

Thema simplex est, vel terminus unicus, vel quæstio
simplex.

Praxis in-
finiti har-
monici.

Thema
simplex qui
tractandū?

Termi-

Terminus simplex est unica vox.

Eius consideratur cum Reductio, tum Deductio.

Reductio est, qua terminus ille reducitur ad certum subjectum. Nam de quolibet argumento, ut habet regula, judicandum est è propria sede. V. g. si sit disserendum de Homine, vide ad quodnam pertinet subiectum.

Subiecta illa sunt vel explicita, vel implicita.

Explicita, quæ totidem syllabis hic sunt expressa; ut, quantitas, qualitas &c.

Implicita, quæ reducuntur ad suas classes: ut, justitia ad prædicamentum qualitatis.

Deductio est, qua deducitur terminus ille per omnia & singula prædicata, & unum prædicatum rursum deducitur per reliqua: ut, hominis consideratur bonitas.

Hæc bonitas ducatur 1. per prædicata absolute, ut magnitudinem, durationem, &c. 2. per respectiva. 3. per prædicabilia. 4. per terminos logicos. 5. per prædicamenta.

Et hoc est illud infinitum, de quo agimus. Eodem enim modo consideratur hominis causa efficiens, materia, forma; per prædicata absolute & respectiva, per prædicamenta. Idem judicium esto de aliis. Talia in hujusmodi deductione occurunt, de quibus nunquam cogitatus fuisses absq; hoc adminiculo.

Quæstio simplex est, quæ concipitur per Quid, Quotplex, De quo, Quantum, Quale, Quomodo, Quando, Ubi, Cum quo?

Ad quæstionem Quid, respondetur è definitione. 1. Quid? Definitiones illas Scholasticorum hoc loco

d

Reductio
termini
simplicis.

Deductio
termini
simplicis.

Quæstiones
simplices
qui tractan-
dæ?

usurpandas esse statuo. Quamvis enim non sint accuratæ; præbent tamen ansam cogitandi de aliis melioribus. Tales sunt: Quid est Deus? Resp. Est ens, cui competit bonitas, magnitudo &c. divina. Quid est bonitas? Est ens, ratione cuius bonum agit bonum; seu est actus boni, quatenus est bonum. *Abstracta enim definiuntur per sua concreta, & contraria.* Itaq; rem aliquam definiturus, eam ducat per prædicata, prædicamenta, argumenta logica; & quod ibi videt perfectissimum, retineat loco differentiæ.

2. Quotuplex?

Ad questionem Quotuplex respondetur è divisione. Divisio est vel subjectorum, vel prædicatorum.

Subjecta dividuntur per partes, & species.

Partes desumi possunt è prædicatis. V.g. Cœli partes sunt magnitudo, duratio, influentia. Satius tamen est partes integrales & essentiales præcognoscere ex aliâ scientia. Idem de speciebus esto judicium. Fiat igitur catalogus variarum divisionum, quæ semper debent esse in promtu.

Prædicata dividuntur per subjecta: ut, Quotuplex est bonitas? Resp. Est increata, vel creata; alia Dei, alia Angeli, alia cœli.

3. De quo?

Ad questionem De quo respondetur vel è causis, vel è subjectis: ut, mundus à quo, item ex quo, est productus? Sapientia de quo dicitur?

4. Quantū?

Ad questionem Quantum respondetur, vel è quantitate, vel è magnitudine, vel è comparatis in quantitate, paribus scilicet & imparibus: ut, Quantus est homo? Est Deo minor, equo major.

Ad que-

Ad quæstionem Quale respondetur vel è prædicatis, 5. Quale, vel è qualitate, vel è comparatis in qualitate, similibus putà & dissimilibus: ut, Qualis est homo? Resp. è prædicatis; est bonus, vel malus. Prædicata quidem illa de Deo prædicantur in Quid & in abstracto (ut, Quid Deus est? Est bonitas, magnitudo) de reliquis verò subjectis prædicantur in Quale, & in concreto: ut, Qualis est Angelus? Est bonus.

*Ad quæstionem Quomodo respondetur ex prædicatis 6. Quomo-
do? absolutis, mutando nomina adjectiva in Adverbia: ut,
Quomodo Deus creavit mundum? Resp. è bo-
nitate, bene. Item è respectivis: ut, Quomodo De-
us gubernat mundū? Resp. è differentiâ, Non
eo, quo princeps regit subditos, modo: è majo-
ritate: sed excellentiori modo. Deniq; è terminis
logicis & prædicamentis: ut, Deus regit mundum,
ut causa princeps; regit ejus substantiam,
quantitatem.*

*Ad quæstionem Quando respondetur ex adjuncto 7. Quando?
tempore.*

Ad quæstionem Ubi respondetur è subjecto loco. 8. Ubi?

*Ad quæstionem Cum quo, respondetur è prædicatis, 9. Cū quo?
prædicamētis, terminis deniq; logicis: ut, Cū quo De-
us est bonus? Resp. Cum bonis. Cum quo est al-
bedo? Cum substantiâ. Cum quo est effectum?
Cum causa. Huc etiam pertinent varii modi
inessendi. Effectū enim inest in suâ causâ, causa
aliquo modo in effecto, adjunctū in subjecto.*

*Sequitur Thēma compositum, quod demonstrari Themata
debet. cōposita quī tractanda?*

*Thēma compositum est vel confirmandum, vel con-
futandum.* d g

Confirmatio
tio questio-
num con-
junctarum
qui fiat?
Via defini-
tionis.

Via divisio-
nis.

Primum
principium.

*Confirmatur tribus modis: viâ definitionis, divisi-
onis, & contrarii.*

*Via definitionis hunc habet canonem: Cui competit
definitio, eidem & definitum, & contrâ: ut, An Deus
est bonus? Affirmatur è definitione boni &
bonitatis. An homo est animal? Affirmatur è
definitione animalis.*

*Via divisionis est duplex. Prima est, quâ deducitur
aliquis ad impossibile & absurdum. Ea fit per pri-
mum principium: Impossibile est idem esse &
non esse. Et hîc tò impossibile deducitur per
subjecta, prædicata, prædicabilia, argumenta
logica: ut, Deus aut est bonus, aut non est bo-
nus. Tò impossibile & absurdum deduc*

*I. Per subjecta. Si Deus non est bonus, vel An-
gelus non est bonus, vel Angelus est melior
Deo. At si Angelus est bonus, multò magis
Deus. Nam à minori ad majus valet conse-
quentia.*

*II. Per prædicata absoluta: ut, Si Deus non est
bonus, non est infinitus, non est æternus, non
est omnipotens.*

*III. Per prædicata respectiva: ut, Si Deus non est
bonus, bonitas aut differt à Deo, aut illi con-
trariatur. At qui non differt. Ratio: quia con-
cordat cum Deo. Ratio hujus: quia si non con-
cordat cum Deo, etiam non concordabit cum
homine. At qui bonitas quædam cum homine
concordat. Ergo multò excellentior concor-
dabit cum Deo. Quid? Si Deus non est bonus,
nulla est in mundo concordantia, nulla con-
trarietas. Hîc miscentur absoluta prædicata
cum*

respectivis. Nulla erit concordantia: quia si non datur prima bonitas, etiam non datur secunda. Nulla erit contrarietas: quia si Deus non est bonus, est malus (absit dicto vel cogitationi blasphemia) & ex consequenti omnia erunt mala.

IV. *Per prædicabilia*: ut, Si Deus non est bonus, proprium desinit esse proprium.

V. *Per argumenta logica*: ut, Si Deus non est bonus, causa prima erit mala.

Secunda divisionis via, quâ probatur *thema conjunctum*, est, quando *thema* resolvitur in suas partes, *subjectum* & *prædicatum*. Utrumq; deducendum est per *prædicamenta*, *prædicata*, *prædicabilia*, & *principia logica*, juxta illud ænigma: *Omne p ænigma, deducitur per quatuor pppp: & sic obtinetur summum p.* i.e. omnis probatio fit per *prædicamenta*, *prædicata*, *prædicabilia* & *principia*, i.e. *argumenta logica*; & sic pervenitur ad perfectionem. Argumenta enim duci possunt à natura *subjecti*, & *prædicati*. V. g. Si illud problema, An mundus est æternus? velis demonstrare negando, considerabis causas, effecta, substantiam, quantitatem &c mundi. Eodem modo tractabis *prædicatum*: & te etiam invitum vel aliud cogitantem obruet infinita argumentorum molles. Quid? Huc pertinet illud Quintiliani, quod omnis probatio fiat per antecedentia, consequentia, & repugnantia. Itaque considera & *subjecti* & *prædicati* antecedentia, repugnantia & consequentia *prædicata*, *prædicabilia*, & similia. E.g. demonstrandum sit illud *thema*, *Virtus est necessaria in vita*. Considera & *subjectum*, & *præd* iii

Omnis probatio fit per tria.

dicatum; præcipue prædicatum, quia hic est potior & major terminus. Procede hoc modo:

Necessaria in vitâ: est prædicatum;

Sine quo erratur, *Sclat.*

Conservat Remp. *Vali*

Sine quo nemo est beat^o. *Lcl.*

Conservat concordiam. *et c.*

cujus Repugnantia, seu Res turpis,

extranea inutilis.

non necessaria,
perdens remp.

Antecedentia Regula vitæ.

Justitia, liberalitas.

Actionis norma.

Virtus est subiectum,

Consequē Bonum, Honestum. (stans,

Res laudanda. Actio con-
Bonū secundūm naturam.

cujus Vitiūm.

Extranea In honestum.

Turpe.

Antecedentia Prudentia.

Fortitudo.

Justitia.

Jam dispone hæc argumenta antecedd. re-
pugnantia & conseqq. cum quæstione.

Via contra-
trii.

*Tertia via est contrarii, quâ ex affirmatione con-
cluditur negatio, & contrâ: ut, Si Deus non est bo-
nus, est malus. Si animal non concordat cum
homine, vel ab eo differt, vel ei contrariatur. Si
Deus non est causa, est causatum.*

Sic

Sic confirmantur quæstiones conjunctæ: superest, ut ostendamus, quomodo refutentur argumenta, quibus falsæ quæstiones probantur.

Respondemus ad objecta argumenta quatuor modis; per concessionem, simplicem negationem, instantiam seu replicam, & distinctionem.

Concessio est, quando argumentum conceditur, quia non evertit principia artis.

Principia artis sunt haec:

I. In prædicatis & prædicamentis distinguendum est inter absolutum & respectivum. Nam prædicatum absolutum non est confundendū cum respectivo, & contrā. Non igitur valet illud Papistarum: Fides justificat. Fides est bonum opus. Ergo quoddam bonum opus justificat. Nam fides justificat, considerata relatè, non autem absolute.

II. In prædicatis absolutis termini sunt convertibiles ex hypothesi Lullii: ut, bonitas est magna, potens, gloria. Ineptum ergo est hoc axioma, imò falsum: gallina est homo. Ratio: quia sic bonitas hominis non esset major bonitate gallinæ.

III. In prædicatis respectivis respiciendum est ad collateralia. Semper enim ita disputandum est, ut non destruatur differentia, concordantia vel contrarietas inter sensuale & sensuale &c. Nam talia sunt prædicata, qualia esse permittuntur à suis subjectis. E.g. Deus est bonus & Angelus est bonus: sed hīc observanda est differentia inter Deum & Angelum, ceu intellectuale & intellectuale. Idem judicium esto de collate-

d iiiij

Refutatio
quæstionū
conjuncta-
rum qui fi-
at?

Quatuor
sunt modi
reponden-
di.

I. Conces-
sio.

Principia
artis hujus
de circulo
infinito.

Canon præ-
dicatorum
absoluto-
rum.

Canon præ-
dicatorum
respectivo-
rum.

ralibus principii, medii, finis, majoritatis, æ qualitatis, minoritatis: ut, Deus Pater est principium Filii. Ergo Filius non est *αὐτόθεος*. Resp. è collateralibus principii: Pater est principium Filii; at non principium vel causale, vel quantitatis, vel temporis: sed principium originis.

Canones
argumentorum lo-
gicorum.

IV. In argumentis logicis hæ potissimum regulæ locum habent:

1. In consentaneis observatur jus antecessionis & consecutionis: in dissentaneis non item.

2. Consentanea affirmando, dissentanea negando disponuntur. Falsum igitur est axioma, quando fit contrarium.

3 A pari ad par valet consequentia.

4 A majori ad minus valet illatio negando.

5 A minori ad majus valet illatio affirmando.

6 Simile non probat, sed tantum illustrat.

7 A conjugato uno ad alterum, id est, ab abstracto ad concretum valet consequentia.

8 A notatione vel fallax vel debile est argumentum.

9 A toto ad partes valet consequentia, & contrà à partibus simul sumtis ad totum.

10 A genere ad speciem non valet consequentia affirmando.

11 Cui competit definitio, eidem & definitum, & contrà.

12 Testimonia Dei, sensus & fidei sunt infallibilia.

Canones
prædicabi-
lium.

V. In prædicabilibus hæ regulæ observandæ:

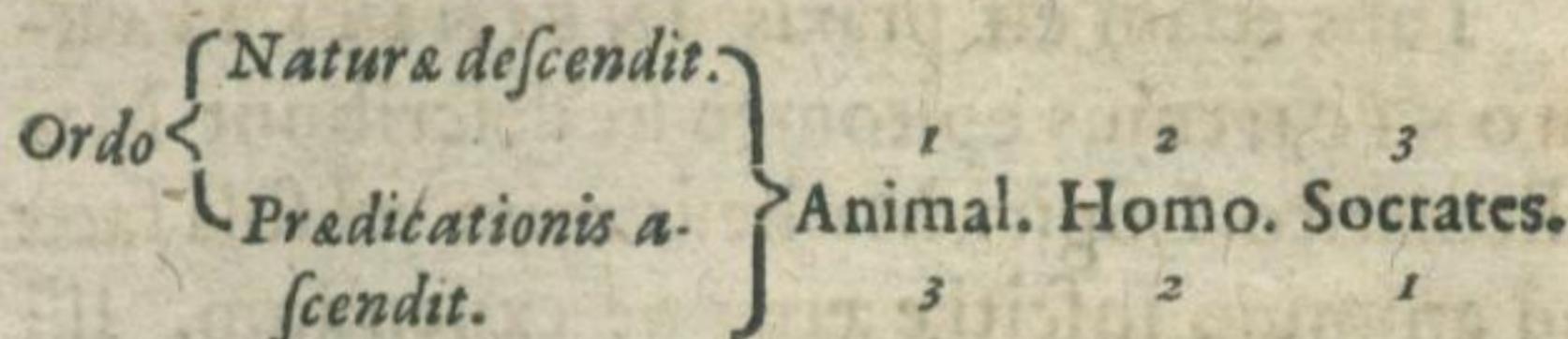
1 Differentia & proprium quoties de aliquo prædicantur, constituitur axioma summè necessarium.

2 Genus

2 Genus quoties prædicatur de specie, constituit axioma necessarium, at non summè necessarium.

3 Accidens quoties prædicatur de subjecto, constituit axioma contingens.

4 Superiora de inferioribus prædicantur: ut ex hoc schemate videre est.

Quando itaq; hæc principia non violantur à disputatore, respondetur per concessio-nem.

At verò, quum impingit in illa, responde-tur vel per negationem, vel per instantiam, vel per distinctionem.

Per simplicem negationem respondetur, quando materia est vitiosa: ut, Qui est omnipotens, est omnipræsens. Caro Christi est omnipotens. Ergo. Resp. negando assumptionem. Ea pro-batur: quia edidit miracula.

Jam resp. distinguendo è differentiâ:

Per instantiam seu replicam respondetur indirectè, III. Instan-quum adversario argumentum difficilius regeritur: ut; Si motus est æternus, etiam mundus est æter-nus. Atqui motus est æternus: quia motor est æternus. Ergo. Resp. replicando: Si mundus est æternus, Deus non est infinitus, neque æter-nus. Nam duo infinita & æterna sunt absurda.

Per distinctionem respondetur, si ambæ premissæ sint verae. Tum enim distinguendum est inter etio.

d v

Subjecta, item inter prædicata, argumenta etiam logica: ut, Qui est bonus, non est puniens. Diabolus est bonus: Ergo. Resp. ad propositionem majorem, distinguendo bonitatem in moralem, naturalem & transcendentalem, seu ethicam, physicam & metaphysicam.

Talis etiam est praxis INFINITI HARMONICI; cuius epitomen sic describunt Mathematico-Logici. Mathesis enim vel sola facit ad animum inscitiae æruginæ exuendum. Illi igitur sic docent hac de re:

Epitome In-
finiti seu
circuli har-
monici.

Complicantur tres figuræ omnium nobilissimæ, Circulus, Quadratum, & Triangulum. Circulus ambiat quadratum; eiq; inscribantur vel prædicamenta, vel prædicabilia, vel argumenta logica. Quadrato inscribantur quinque prædicabilia, hoc ordine:

Differentia.

Proprium.

Individuum.

³
Genus.

⁴
Accidens.

3 Trianguli (quod inscribatur quadrato) angulis inscribantur hæc vocabula, Deus, Natura, Ratio. Quoties aliquid est vel confirmandum, vel cōfutandum, circulus examinetur per quadratum, quadratum per triangulum. V.g. hoc axioma verū est: Homo est animal; quia genus dicitur de specie. Est argumentum è quadrato. Et hoc probatur per triangulum: quia Deus hominem ita creavit; quia natura & ratio non refragantur. Nam tria ista principia, Deus, Natura, Ra-

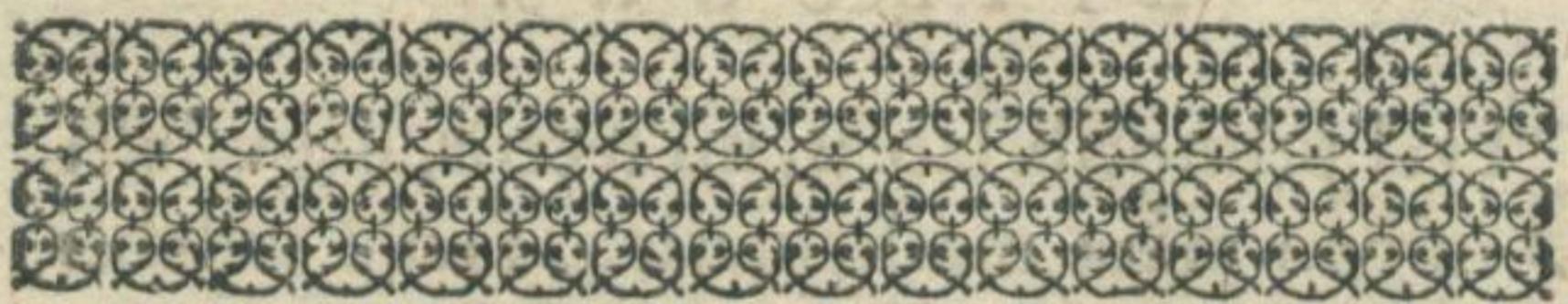
ra, Ratio, sibi invicem subordinata, probant & refutant efficaciter.

E P I L O G U S.

SI vel primorib. labris, mi lector, degustasti
Sembamata mathematica, facile videbis
quid sibi velit noster Tractatus de INFINITO
CIRCULO. Absque hoc si est, ne ϖ quidem
(utinam fallar!) assequere, quod facere queat
ad tui institutionem. Nostrum erat priscos illos
imitari, qui etiam atque etiam sese exercuerunt
in Mathesi, imò eam pueris inculcarunt. Dici
enim non potest, quanta sit affinitas Mathema-
ticæ, Logicæ, Grammaticæ & Metaphysicæ.
Nam si studiosis subtilitates & difficultates il-
læ artium, typis mathematicis adumbrarentur,
eas facillimè possent percipere, quas sine hoc
adminiculo discunt summo cum labore & tæ-
dio. Etenim objecta illa sensualia movent sen-
suum, sensus intellectum. Lusum vocas? Erras, si
puerilem putas. Est lusus ingenii, qui in ludo,
id est, in Scholâ locum habere debet. Hunc
igitur lusum ludere disce, ut ne ludibrium de-
beas, si aliquando tibi de his sit disferendum,
quæ ludicra vocas. Vale, Mathesin ama, &
Deum precare, ut docentibus & discen-
tibus halcyonia præbeat.

SOLI DEO GLORIA.

Reprah. huc tabule nfini fi Harm. qm n Le pag. 58 n Trefan
ro arb. Mem.

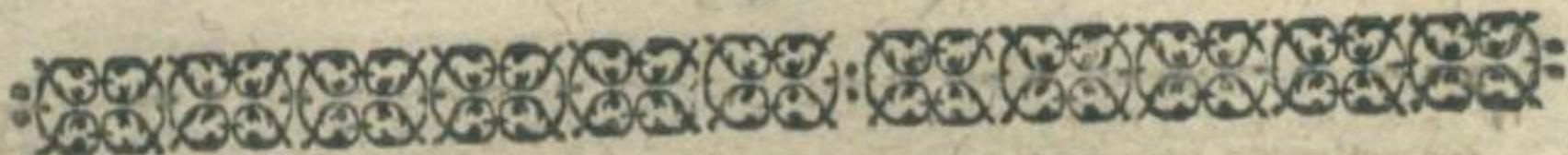
D N. JOHANNI-HENRICO
ALSTEDIO, PHILOLOGO
felicissimo, amico opta-
tissimo:

*Nomine par CORDO es: par CORDO es carmi-
ne docto:*

Ævo hunc ut superes det Jova; major eris.

Caspar-Cunradus Philos. & Med. D.
Physicus & Poliater Vratislavien-
sis φιλοφροσύνης ἔνεκεν f.

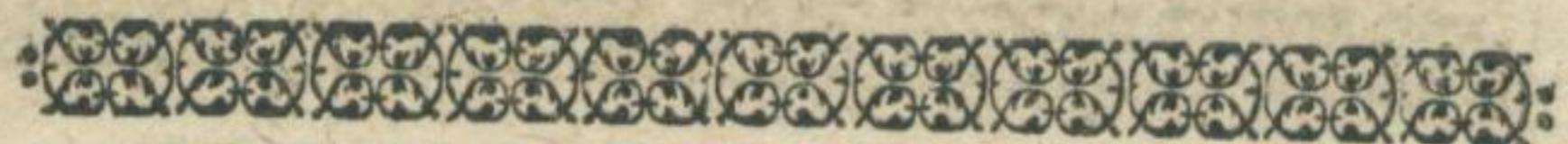
AD LE-

A D L E C T O R E M
S T U D I O S U M.

Qui desiderat eruditionis
 Ad culmen superum brevi venire
 Per rectam, facilem viam brevemq;
Cui LULLI volupe est statuta nosse:
Cui placent lepidæ, graves, acutæ
RAMI ARISTOTELISQ. opiniones;
 Istius ALSTEDII sibi libellum
 Parvo comparet ære: qui quidem ipse
 Chartis exiguis:tamen refertus
 Doctrinâ omnimodâ scientiâq;
 Discendi methodum, viam docendi
 Artes hæc PANACEA in universum
 Commonstrat facilem, brevem novamq;
 Istius in studiis eas, in albo
 Censeri & poteris brevi Sophorum.
 Tradit hic liber utiles, suaves
 Gnomas; & Sophiæ statuta, lector,
 Doctè, perspicuè explicata cernes.
 Hunc ergo ALSTEDII pereruditum,
 Perlectum quater, & quater relectum
 Librum sensibus intimis repone:
 Et quæ propediem daturus, usus
 In nostros, sciolos, & invidorum
 Memorumq; nihil morans catervam,
 Evolve, & studio revolve scripta;
 Authori meritas agesq; grates.

Joh. Jacobus Hermannus, Pala-
tinus, Theologiæ studiosus.

C O N S I L I U M
N I C O L A I C L E N A R D I,

*Quod extat lib. 2. epistolarum pag. 192.
& seqq. editionis Wechelianæ.*

Johan. Henricus Alstedius lectori
philologo S. D.

Hominis est, lector, homini prodesse,
nocere nemini. Id mihi curæ, Deum
testor, id mihi cordi, ut ego, ut mea mihi cor-
di & curæ. Quod si hæc virtus (absit arro-
gantia dicto) provocat quorundam invi-
dorum virus, quid mirum? Hoc namq;
ævi videoas sat multos, qui ipsi nil probant,
nisi quod ab ipsis. Atque hæc est illa φιλω-
τία, quâ fit, ut homo se non videat, alios non
videat, aliis in videat, alios rideat. Tu, can-
dide lector, hos aversare, & pro candore tuo
ea boni consule, quæ à discendi cupidis profi-
ciscuntur. Talia sunt, quæ tibi visenda &
judicanda offero è Nicol. Clenardi eminen-
tis Philologi epistolis excerpta. Tu vi-
de, num videri debeant.

Vale.

NICO-

NICOLAUS CLENAR-
DUS JOANNI VASÆO
S. P. D.

Mhi res videtur longè facillima, pueros analphabeticos in tua familia intra annum eò perduci, ut quotidiana sonent Latinè, & audiendis lectionibus Latinis sint idonei: De iis loquor, quæ alioqui captum pueri non excedant. Quanquam quis est adeò obscurus author, unde puer nihil excerptat, nec necessè est vel me totam Ciceronis assequi paginam? Principio ipso die, discat, *a b c d e f g h i k*, & eas literas pingat: *alio die, l m n o p q r s t u x z*, & eas pingat: *tertio die* vocales quinque, *a e i o u*, vocalis græca *y*. Diphthongi quatuor, *æ œ au eu ph*, id est, *f*. Deinde syllaba *vo-ca-less* Dictio, Vocales quinqu, Diphthongi quatuor. Hæc dum inculcantur, puer suapte naturâ concipit, quid sit *litera*, quid *vocalis*, quid *syllaba*. Numero prolatis digitis, *vo ca les* quot sunt syllabæ? Tres. Deinde, vocales quot sunt literæ? Septem. Nec necesse est ut scias, *syllaba* est minima pars vocis compositæ, & cæteras ineptias, & dispendia. Atque hæc omnia perpetuò Latinè sunt agenda, etiam si non intelligent: nutibus & gestibus aliquid divinando consequentur, reliqua ignoren, nec tamen vapulent. Primo statim die Carboni chartam objeci sic scriptam:

Vocales quinqu, a e i o u.

Alio die alteram chartulam:

Literæ consonantes, b c d f g h k l m n p q r s t u x z. Deinde cùm irem cubitum dicebam **Latinè:** *Vocalis cum consonante facit syllabam, ba be bi bo bu, ca ce ci co cu: nec unquam quicquam declaravi vernaculâ linguâ.*

Sit hic labor hebdomadę ad summum. Inte-
rim tamen admotā manu capiti dicebam, *caput, naſus, oculus.* & ita singulis dieb. vocabula aliqua in libellū referebam. Et inter vestiendum: *Heus Sebastiane cedò mihi aquam, monstrato cantharo. Effunde, & fer recentem.* Ipse effundebam potius, quām ut dicerem quod ignorabam, hoc est vernaculum. *Cedò mihi pectinem, digitis comendi capitī ostendebam signa.* jamdudum asse-
queris quæ velim.

Sequitur secunda hebdomada.

Prima declinatio.

*a æ œ am a a } Musa
œ arū is as œ is }
Interiore manu dicebam, a œ œ am aa
Exteriore   œ arū is as œ is.
Deinde aptabam, sæ sæ sæ. ita ut biduum oc-
cuparetur in una voce Musa.*

Casus sex.

Nominativus.

Genitivus.

Dativus.

Accusativus.

Vocativus.

Ablativus.

Sit

Sit hoc ante prandium sonandum prolatis
digitis & manu tam interiore quam exteriore.

Sequenti die.

Numeri duo.

Singularis { id versâ manu significabam.
Pluralis { id versâ manu significabam.

Cœnanti, prandenti, cunti ad lectum, surgenti, semper occinebat, *Musa Musæ &c.* Nec dum scit, quid sibi *casus* velint, quid *numerus*. Post aliquot dies ubi audierit, *Cedò mihi mappam,* &, *Hæc est sordida mappa;* tum dices, *isti sunt casus,* *mappa mappam;* aliquando dicimus *mappam*, aliquando *mappa;* sed postea id intelliges.

Deinde.

Prima Declinatio habet unam terminationem, nempe *a*, id legat nec intelligat.

Fortè miraris, quî possit legere. Multa colligit puer uno terendo vocabulo, *musa musæ musam.* Deinde dum hactenus tam paucæ voces occurrerint, *Vocales quinq;*, *Consonantes*, *Diphthongi quatuor*, *syllaba*, *dictio*, &c. dum octo aut novem diebus sic inculcantur, & per domum resonant, sonus ipse adjuvat, & præterea, quod nulla dies omittenda sit, quæ non scribentem & pingentem occupet, omnino condiscit legendi vias. Et ut non sit expeditus lector, tamen dum memoriter declinat *Musa*, mihi satisfactum est. Scis, quomodo docere solebam Hebraica, post tertiam statim lectionem discebatur *Pakad*: quod si legere queat discipulus, & præsentem semper lectionem, quorsum attinet multas horas perdere in legendo?

e

Casus & numeros cur post Declinationem posuerim, jam vides: facilius enim consequuntur, quid sit casus, ubi nomen unum in digitis declinando posuerint. Semper ita docendum est, ut nihil pendeat ex sequentibus, sed quæ jam tenuerint, lucem adferant præsentilectioni. Quare id ipsum, *unam esse terminationem primæ Declinationis*, volo ut legant modò, etsi non intelligant. Cæterùm ubi absolverint secundam Declinationem, & tum adscripseris, *quinq; esse terminationes, us, um, er, ir, ur*; tum demum olificant, & tum in ingressu statim tertiae Declinationis licebit scribere: *Tertia declinatio habet multas terminationes.*

Rogas fortè, quid faciemus de Pentecoste, *Adam, Abraham, Anchises, Andreas*, ablativis in *abus*, quemadmodum in Institutionibus Græcis multa ad secundam libri partem refecavi: ita nunc solùm sunt tradenda catholica.

Secunda Declinatio.

Us i o um e o }
i orū is os i is } *Dominus.*

Um i o um um o }
a orū is a a is } *Templum.*

Nomina in um sunt generis neutrius.

Neutra habent tres casus similes in utroq; numero, nominativum, accusativum & vocativum.

Hi casus in plurali numero semper desinunt in *a*.

Hæc legant, & digito monstretur in figura tres casus similes, *um um um, aaa, templum tem-*
plum

plum templum, id fieri non potest, quin obiter discant, quid significet vox similes.

Sebastiane, quando dico, est nomen neutrum, semper tres casus sunt similes. Vide, queso, Dominus est nomen neutrū? Non, Domine. Quare? Us, um, e Jam puer saepius audivit has voces, Nomen, Declinatio, Declina &c. Ubi incepit conjugare verba, somniabit nomina declinari, verba conjugari.

Sed pergamus.

Genera sunt tria:

Masculinum,

Fœmininum

Neutrum.

Hic obiter discit legere diphthongum *æ* tanquam *e*, & non per duas syllabas *oe*.

Nomina in us secundæ declinationis sunt masculina, ut Dominus.

Nomina primæ in a sunt fœminina, ut Musa.

Nomina secundæ in um sunt neutra, ut Templum.

Jam hoc utcunque capere potest; si minus, aliquot post diebus intelliget.

Sed heus, Vasæ, cave ne puerum oneres articulis, hic hac hoc. Mei ne somniarunt quidem hactenus quicquam articulorum: tantum prolati digitis dicunt, *Musa, Musæ*; nec nominant aut casus aut numeros; manus ipsa loquitur.

E R.

*er i o um er o }
i orū is os i is } Faber.*

e ij

ER crescens.

*er eri ero erum er ero }
eri erorū eris eros eri eris } Puer.*

Carbo. *Quid placet, Domine? Puer quot sunt syllabæ?*
Duo. *Duæ, duæ. Pu e ri quot sunt? Tris. Tres, tres. Sic obiter corrigo, nec causas addo, ut condiscant, aliquando sic, aliâs sic loquendum esse, id est, crescere. Nónne jam es magnus? Et cùm esses in terra tua, eras parvus? Etiam Domine. Jam crevisti. Sic puer habet duas syllabas, pueri tres: ergo crescit. Intelligis? Etiam Domine. Ma gi ster, quot syllabæ? Tres. Ma gi stri quot? tres. Crescit? Non Domine. Collatione contrariorum optimè res discit. Hactenus non curavi multitudinem exemplorum. Cæterùm *er crescens* vel non *crescens*, quod non tam latè patet, fermè omnia adjeci exempla, aut præcepto catholico comprehendendi, quod idem faciendum est in tertia declinatione, ut lingua & aures his vocibus affuescant. Quæ si multæ sunt, multitudine ipsâ præceptum discipulo insinuant; sin paucæ, ipso in loco declinatio carum discit.*

*ir iri iro irum ir iro }
iri irorū iris iros iri iris } Vir, levir, Trevir.*

*ur uri uro urum ur uro }
uri urorū uris uros uri uris } Satur.*

Secunda declinatio habet quinqu terminaciones, usum er ir ur. Hic fortè: obiter accipit, qu valere que. Ante forte non occurrit, & abbreviations principiò fugiendæ sunt.

Reliqua secundæ declinationis omnia o-mittantur.

Quo-

Quomodo gustum dabimus adjectivi & substantivi.

Nomen duplex.

Adjectivum & substantivum.

Adjectiva.

Bonus, bona, bonum.

Malus, mala, malum.

Magnus, magna, magnum.

Parvus, parva, parvum.

Dono hīc grandem sylvam nominum adjectivorum, semper addendo contrarium, quod obiter facit ad descendam vocis significacionem. Quamvis enim dum traditur Grammatica, nihil omnino curandum est de vocis significacione; tamen si citra dispendum institutionis propositæ juvetur discipulus, arripienda est occasio. Ponenda, inquam, sunt adjectiva plurima, ea præsertim, quæ suspicaris puerum jam aliquoties audisse intra tantillum tempus. Hēc sic doceo: cūm licet dicere, *bonus equus, malus equus, magnus equus, parvus equus*, id quod manet junctum variis nominibus, est adjectivum, ut *bonus equus, bonus dominus, bonus caseus, &c.* Reliqua quib. hēc adduntur, sunt substantiva, *equus, dominus, caseus.* Hēc dum multis exemplis tractantur, et si perpetuò loquare latinè, puer tamen per se vernaculam linguam imaginatur, & colligit, quid *Adjectivum, quid Substantivum.*

Adjectiva in us declinantur, ut dominus.

Adjectiva in a, ut musa.

Adjectiva in um, ut templum.

Deinde pono & adjectiva in er,

e ij

Aſper aſpera aſperum.

Proſper proſpera proſperum.

Nec labore, ut adjectivum cum substantivo declinet, præsertim si habeant diversos exitus, quale foret *bonus puer*; nam turbantur in re non necessariâ. Sed parce Vasæ, quod tam diu sim inter pascasios & analphabeticos, quasi tu hæc ignores. Sed quia sic voluisti, ineptivi potius quam nihil scriberem. Mitto ad te Grammaticam unam Æthiopicā, jam olim à coquo meo inceptam & descriptam ex libello meo quem eis tradebam. Non est integra, sed inde licebit conjecturam facere. Ausim polliceri, si tu eam sic rudi figurâ perfeceris, & bono ordine rem oculis etiam objeceris, fore ut intra trimestre hic discipulus optimè declinet & conjuget. Interea dū hæc discit, singulis diebus, ut dixi, exerceat se pingendo. Et nullus dies prætermittatur, quin vocabula aliqua condiscat, partes hominis, res culinarias, & quæ in domo, foro, templo, agroq; sunt obvia, hoc est, quotidiana ista. Ea credo noverit ante mensem unum. Nam singulis diebus distinctis horis nunc legat, nunc pingat, nunc lectionem & vocabula cantillet, & jocus sit, non labor.

Ubi hæc quotidiana vocabula conscripta fuerint, & justus jam videatur numerus, in eodem libello pergamus ad oratiunculas quotidianas.

Heus Sebastiane. Quid placet, domine?

Ubi est Michaël? Ivit aquatum.

Quid agit Nigrinus? Studet, scribit, parat focum.

Est

Estne Gulielmus domi? Non, domine.

Quoniam abiit? Ivit ad forum.

Quid eò? Emptum pisces.

Hæc paucis primùm constent verbis, & elegant modò, usu discent & dicent memoriter. Quanquam omnino consultum est, ut simulatque sic satis legere norint, singulis diebus exerceant memoriam in hujusmodi dialogulis, qui contineant quamvis materiam domesticam & puerilem. Cùm tibi tam multi sint utcunque proiecti discipuli, curabis, ut tu his rudimentariis modò studiorum rationem præscribas, & unam tantum horam, quæ alioqui tibi periret, eis impendas. Proiectiores autem tres aut quatuor quotidie in orbem cum illis puerulis ludant, & audiant eos declinantes, sic ut quod alii facere queant, tu ne subeas. Id majoribus quoque lucro erit, ut rationem docendi cōdiscant. Cæterūm cura, ut usu potius discant quām ratione. Verbi gratiâ, in tertia declinatione sic dico: *a atis, neutrum. Declina, Carbo, Dogma. Dogma, dogmatis, dogmati &c.* semper ipse eis dico genitivum, nec tento an jam sciant: verūm adeò crebrò declinabunt, ut tandem imprudentes in genitivum incident. Itaq; de Accusativo in *im*, ablativo in *e & i*, Genitivo plurali in *um & ium*, non eos volo torqueri, sed ipse inter declinandum succurro. Ubi biennium fuerint versati in literis latinis, tum demum suopte studio legent grandes istos grammaticos, aut certè eis opus non habebunt; ipsi enim canones sibi ex

e iiiij

usu auctorum formabunt. In dialogis multa obiter discuntur, ut verbi gratiâ, numeri,

Quota est hora?

Prima, secunda, tertia, &c.

Quot ibi sunt homines?

Decem, viginti, triginta.

In verbis primæ conjugationis, præter ea quæ regulâ universali comprehenduntur, semper addo omnia composita, hoc pacto:

Sto steti statum.

Adsto adstitti adstitum.

Consto, resto, præsto, prosto, disto, insto.

Sic in tertia & quarta conjugatione & secunda, ubi certus est numerus, nec præceptum est generale.

Nullum enim præceptum pono in tertia conjugatione, sed hoc pacto pono terminations.

CIO.

Facio, feci factum.

Conficio confeci confectum,

Afficio, perficio.

Quare præpositiones pono statim post nomina.

XXX. accusativum regunt.

XV. ablativum.

IV. utrumq; casum.

Jam sciunt dicendum: *Gulielmus ivit ad forum,* quia *ad* regit accusativum. Nec dum sciunt, quid sit comparativus, tamen in nominibus in *or* posui comparativa *or oris, doctior, melior*, ut declinent. Sic & verbalia in *io*, ut *auctio, natio, factio,*

&c.

&c. Postea eos titulos intelligent. Mei jam multis mensib. à me negliguntur, eò perducti sunt, ut intelligent dominum: nec multum jam cu-ro, fui aliis occupatior, quām ut eos multum respicerem. Pervenerant usq; ad tertiam conjugationem, fortè aliquid fiet Braccaræ.

Tu nihil de passivis verbis tradas, nisi omnibus absolutis conjugationibus, tum de passivis agendum simul & deponentibus in *or.*

Post verba tradenda pronomina. nec sciunt quid primitivum, quid derivativum, Demonstrativum &c. tantum declinent.

Adverbia Conjunctionesq; usu discant.

Sequitur Syntaxis, cuius caput primum de adjectivo & substantivo trado statim post secundam Declinationem. De verbo activo cum accusativo intelligent, ubi scient imperfectum esse comedo, nisi addas panem, carnes &c.

Comparativus ablativum regit: superlativus genitivum. Duorum substantivorum alterum semper sit Genitivus, duorum verborum alterum Infinitivus.

Hæc pauca sufficient. Nam quæ adjectiva genitivo gaudeant, quæ ablativo, in dialogis obiter discent, ubi eò perducti fuerint, ut ipsi observare incipient verba & nomina, quæ catholicis præceptis non continentur, alia alios postulare casus, ut *vescor*, *fruor*, *utor*, ablativo, &c.

Si hoc pacto puerum instituas, ante sex menses communia noverit capita totius Grammaticæ. Et interim in dialogis eum profectum habuerit, ut multa norit garrire Latinè.

c v

Sequitur anni pars posterior, quo putarē illi nihil perire, si lectioni publicæ Terentianæ intereflet; non quòd totam assequeretur, sed dum te audiret copiosè disserentem, *Vos isthac intrò auferte*, multa, credo, intelligeret. Simo paterfamiliâs servos astantes alloquitur, jacebant pro foribus aut ligna, aut nescio quæ sarcinæ, aut onera, iratus dominus & stomachosior in pigros, desides & negligentes somnolentosq; servos; *Vos, inquit, servi, quid ista sic relinquitis pro foribus & ante ostium?* *Auferte*, hoc est, asportate, *intrò*, hoc est, in domum, *isthac*, hoc est, ista onera. Puer sex mensibus in familia tua versatus, nihil hujus enarrationis assequeretur? Perge. *Auferte*, imperativus ab *Aufero*, regit Accusativum: *Isthac* dicunt poëte pro *ista*, *intrò* adverbium locale &c. Alia quæ adferes auditoribus, non assequetur. Quid tum? Adhuc tenellus est, & dies diem docebit. Quā mirabantur, quòd D. Ludovico enarrarem Li- vium! Et tamen res processit pulcherrimè. Tibi quoque dextra erunt omnia, si modò Salmanticensium mores caveris; qui si difficilis locus occurrat, ibi nervos explicare student, & sui miraculum apud plebeculam facere. Tu pueri modo dicio, non potes jam assequi.

Interea tamen hic puer domi habebit sua studia in Dialogis legendis & pingendis. Quos si adhibitâ etiam curâ conscripseris, fieri queat, ut nulla sit vox Latina, quin ante finem primi anni ab hoc puelo sit sæpius lecta, scripta, auditæ, & bene detrita. Quomodo, quæso? Princiò

cipiò nomina poëtica, fluminum, herbarum, montium &c. omitto, & antiqua præterea vocabula. Deinde in his Dialogis, etsi argumēta erunt aliarum rerum, potes tamen subinde Grammaticum simul agere, & Dialogi rem agere. Verbi gratiâ, Fortè concluditur Dialogus, hoc est, pagina una (nam nolo te splendide h̄ic laborare.) *Dialogos* voco confabulationes quavis de re, & sunt singulæ paginæ quandoque Dialogi, ut res sese tulerit, semper positis in frontispicio personis discipulorum tuorum, non eorum modò qui hæc discunt, sed quorumlibet, quicquid novi vel tibi vel Cæsari ipsi contigerit, inde fiat colloquium parvulum (si modò captum discipulorum non excedat). Esto ergo, sit finis dialogi iste; *Faciam quicquid jussiris.* Ingredere h̄ic occasionem, ut discant composita verbi *Facio*, & sic digere, ut alter nominet ipsum compositum, alter orationem ex eo descriptam reddat.

Carbo. Nigrinus.

Placētne excutere composita verbi Facio?

Per placet, tu praito. subserviam ego pro virili.

Afficio.

Rex me affecit summo honore.

Si id commiseris, afficeris maximo dedecore.

Congere h̄ic, si placet, eos ablativos, quibus jungi solet id verbum.

Conficio.

Confectus fame, inediâ, mœrore.

Expende sic omnia composita, & dialogos

**sic conscriptos saltem creberrimè legant, haud
aliter atq; nos horas Canonicas.**

Jam verò volo, ut etiam datâ operâ certa
quædam verba cum suis compositis deligas, &
sic cum uno atque altero exemplo scribas: tan-
dem minuetur lexicon, & pauca relinquuntur,
quæ tuus non ceperit discipulus. Deinde hoc
pacto quandoque, ut facit cornucopiæ, nomi-
nando omnia quæ à themate deducuntur.

Michael Sebastianus.

Quid gignit Amo?

*Amo, amans, amaturus, amabilis, amandus, amor,
amicitia, amicus, amica.*

Rude est exemplum. sed vides, ita sensim fie-
ri, ut recto adhibito judicio, totam linguam la-
tinam, & bonam ejus utendæ partem, in hunc
Dialogorum librum possis conferre, ne dis-
cupo anno unum sic exercitato multa possint
objici nova.

Præterea ratio illa copiæ, tradendo oratio-
nem ex oratione, etiam hîc locum habeat, præ-
sertim si videantur aliqua esse vocabula, quæ
aliâ ratione infulciri nequeant. Id fit, ut scis, vel
ut ipse orationem fingas hoc modo. *Conferas*
te domum. Contulit in me plurima beneficia. Pluri-
mum de me meritus est &c. aut necundo sententi-
as auctorum & adagia. *Omnia vincit amor, & nos*
cedamus amori. Non omnia possumus omnes. Ut possu-
mus, quando, ut volumus, non licet; &c. hæc varietas
etiam grata est. Postremò ubi jam omnes ra-
tiones pertractaveris, capiam Lexicon Nebrissen-
sis, & decursis ordine vocibus, si quam forte
puer

puer nec tum audierit, aut etiam si audierit,
modò ejus occasione oratio elegans emergat,
eam ordine Alphabeti describam, & item reli-
quas omnes, & ne fastidium fiat, literam A po-
nam. Deinde aliquos novos adjiciam Dialo-
gos, postea B. &c. Non enim necesse est, te gra-
ve & serium argumentum ad finem usque per-
ducere, Erasmico more, sed tantùm usum do-
ces linguae Latinæ.

Proximum annum si sic animi causâ impen-
deris istis analphabeticis, totam linguam Lat-
inam parvolibello & utili concluderis. Et quia
fortè vereris, ne in longum excrescat: principiò
quis longus debet censeri liber, si unus modò à
discipulo tractandus est? Deinde, quando pin-
gendo, legendo & audiendo hic liber sic de-
cantabitur inter eorum manus, licebit subinde
expungere, si qua sàpiùs eadem occurrant, ac
in eorum locum alia substituere. Quanquam
quid periculi, si eadem crebrò in libro eodem
compareant? Licebit adjecto adverbio, aut a-
ctivo verso in passivum, saltem faciem oratio-
nis mutare.

Aliud restat. Unus hic libellus omnium in-
star erit, quod quidem ad linguam Latinam at-
tinget. Itaque non solùm legendus est, sed tan-
quam justus auctor habendus. Et quemadmo-
dum scriptores cæteros legimus, & arreptâ vo-
culâ quapiam, inde comminiscimur aliquot
orationes; ita cùm lubebit tibi remittere ani-
mum, legatur ex hoc libello pagina una. Et si
qua vox rarior occurrat, tractetur bene, & vivâ

voce ibi pensetur, quod fortè non sæpiùs insit
in libello.

Egregium cerno fructum, mi Vasæe, & fortè
multis utilem laborem, si velis aliquid hîc ad-
hibere diligentia, ut câdem fideliâ nō duos de-
albes parietes, sed multos, & unus tibi libellus
suppeditet linguam Latinam universam, insi-
gnes authorum sententias, adagia innumera,
copiam orationis, insignium virtutum & viti-
orum definitiones, & postremò quod tibi &
multis aliis queat esse usui, ut in promptu à pri-
mis statim annis discamus, ne proiecti hærea-
mus in quantitate syllabarum. Mihi usu venit,
si quando nugor, ut afflatum Apollinis per-
dam, dum non occurrit carmen poëtæ, & video
Grammaticos, *A ante U corripitur, &c.* Itaq; nu-
per, dum insanirem defuncto Erasmo, animus
erat semel mensem unum elaborare, & hæsti-
tanti perpetuum parare remedium, sed alia cu-
ra interpellavit. Etsi à me alienum est istâ jam
ætate, tamen animus est, nisi tu perverteris, au-
xilio meorum Æthiopum illud laboris cape esse-
re. Sed ordine ad singula.

Multis viris displicet ex authoribus insignes
locos, qui sententias graves continent, feligere,
& in eis legendis operam ponere, propterea
quòd apud eos ipsos authores hujusmodi re-
etiùs intelliguntur, melius discuntur, quàm si
quis ex multis authoribus grandem sibi paret
farraginem. Ejusdem sum & ipse propemo-
dum sententiæ. Cæterùm & apud Græcos non
defuerūt qui scriberent γράμματα; Et longè opti-
mum

mum arbitrarer, si quis ita disceret linguam Latinam, ut quem usum vocis accipit, puer oratione alioqui inani, eum ipsum ferret ex hujusmodi oratione, quæ præter significationem vocabuli etiam moneret aliquid, ut sunt adagia, apophthegmata, & similia, ubi est vel historia, vel fabula, vel tale quippiam. Occurrit illud mihi Ciceronis: *Nullum est officium tam sanctum atque solenne, quod non avaritia comminuere atq; violare soleat.* Infulciatur alicubi in dialogis occasione vocis *violo*, aut cuiusvis alterius. Ita quicquid insigne est & illustre, per occasionem interseatur. Cùm enim pueri sint tenacissimâ memoriâ, à primis annis ea imbibant, quæ nos postea senes vix magno labore discimus. Legimus totum Terentium, nec quicquam postea meminimus, quâm ejusmodi locos insignes, qui si non minùs eleganter scripti sunt, aut etiam elegantiùs, præstare opinor, ut tuus iste libellus horum sit plenissimus, etiam si excrescat plurimùm. Itaque clausulas Valerii Maximi, & quicquid in tragico Seneca, in Cicerone, Plinio, & cæteris classicis Authoribus memorabile fit, quando suspicorte subductâ lineâ in codicib. tuis illustrasse, ordine minister tuus exscribat, tu deinde pro tuo judicio ex eo collectario in locum aliquem dialogici libelli referas aut libellorum. quid enim periculi, si in multostomulos annus unus excrescat?

Jam etsi primo anno non facies versificatorem, tamen velim te ex omnibus poëtis eos versiculos eligere, qui præterquam quòd sen-

tentiam continent, aut historiam, aliquid dignum memoriâ, eam etiam contineant vocem, cuius quantitas canonibus generalibus non continetur. *Cædimus inque vicem, præbentur crura sagittis,* fermè sex locis aptari potest. Multa Horatius, plurima præbebit Ovidius. Quod si ordine alphabetico feceris, tibi etiam nunc grandævo poterit esse usui, si sparsim immittas; velit nolit puer, infiget memoriæ.

Et quia tam varias rationes colligo, ut spatio annuo Latinum utcunque reddamus discipulum, & unum in librum totam volumus congerere linguam: cur etiam non hoc postremò addimus, ut congestis hinc inde authorum dictis, titulos aliquot uberes de virtutibus & vitiis, more Valerii, & de rebus aliis configamus? *De Patria, de Praeceptoribus, de Medicis, de Philosophis, de Pauperibus, Divitibus, Regibus, Plebeis &c.* Exempli causâ:

Divitiae.

Re sine nullus eris.

In pretio pretium nunc est, dat census honores.

Census amicitias, pauper ubique jacet.

Donec eris felix, multos numerabis amicos.

Tempora si fuerint nubila, solus eris.

Et item alia quæ eodem pertinent.

Patria.

*Nescio, qua natale solum dulcedine cunctos
Detinet &c.*

Videor tibi fortè nimius, sed tu feligendi debes esse arbiter, Vasæ; simulque cogitare,
tum

tum quòd nihil offecerit, si quædam sub anni exitum jam dialogicus codex contineat, quæ non planè intelligantur, tum verò sensim eò puerum deducendum, ut exercitio discipulorum grandium assuefiat, quos grandes & ipse quotidie præter pensum studiorum sic exerce-re potes, ut & ipsi collectarium habeant sententiarum quæ pluribus constent verbis, qualia fu-erint carmina aliquot ex Juvenale, aut compa-ratio quæpiam speciosior, ut illa:

Ac veluti in populo; in i. Aeneid. de ventis. Item reddenda quotidie sex aut septem adagia, & sensus eorum verbis paucis memoriter red-dendus, de qua re nuper tibi scripseram.

Omnino supra opinionem res tibi succe-det, si modò piaculum sit domi tuæ audire vo-ces vernaculars, & quemadmodum antea mo-nui, aliquot è grandioribus tibi velut hypodi-dascalos feceris, ut vicibus in orbem eunti-bus nemo docendo aut audiendo gravetur, & analphabetici tamen isti nullas habeant horas vacuas, quin ea vel legant præsente quopi-am, aut scribant, aut commendent memoriæ, aut cum Latinis colludant.

Vellem ut hanc rationem publicè susci-pe-res, non invitatis auditoribus, sed ut collectis aliquot etiam rudibus & grandioribus natu, qui se obsequentes præberent, eos unà cum domesticis institueres, fortè perspecto tam eximio fructu, plures ultrò confluenter. Id mo-dò te oro, ne pudeat ad hæc in speciem minima descendere, & potius omnia Græca postha-

f

beto, etiam domi, ut ais, fortè tradenda. Sis Pa-
scasiorum totus, donec finem videamus futu-
ræ cathedræ &c.

Puto jam satis ineptivi, ignosce Vasæ; cupi-
veram heri absolvere epistolam, sed Pascasii
me prolixum fecerunt. Unum addam, præci-
puè curandum, ut situ & ordine scriptarum re-
rum oculis quoque gratus sis, hoc est, in Dia-
logis omnem responcionem semper in novo
versu colloces hoc pacto:

Quid agis? | Ubi est Gulielmus?
Studeo. | Nescio domine.

Mitto ad te principium Dialogorum Æ-
thiopicorum, unde simul & rem & ordinem
agnosces.

Ea res tantum habet momenti, ut bonus
alioqui liber planè damnari debeat. Scripse-
ram quondam tabulam Hebraicam; tabulam,
inquam, non justam Grammaticam, quòd &
typi minores deessent, & Campensem nolle
videri emendare; etiam sic disposueram, ut mi-
rificè juvaret memoriam. Modò vidi eam sic
impressam Parisiis, dum typographi chartę cō-
pēdium sequuntur, ut meritò doctis omnibus
meus labor displiceat. Sit jam tandem finis fabu-
læ. Imo adhuc unū restat: magnopere condu-
cere ad faciendam fidem hujus institutionis
tuæ, si quem nancisci queas puerum, non qui
adhuc Grammaticam ignoret, sed qui ne lite-
ram quidem viderit, quales ego accepi Æthio-
pes; & eum sic instituas, ut anno primo jam le-
gat & pingat expeditè, loquatur & intelligat
sic La-

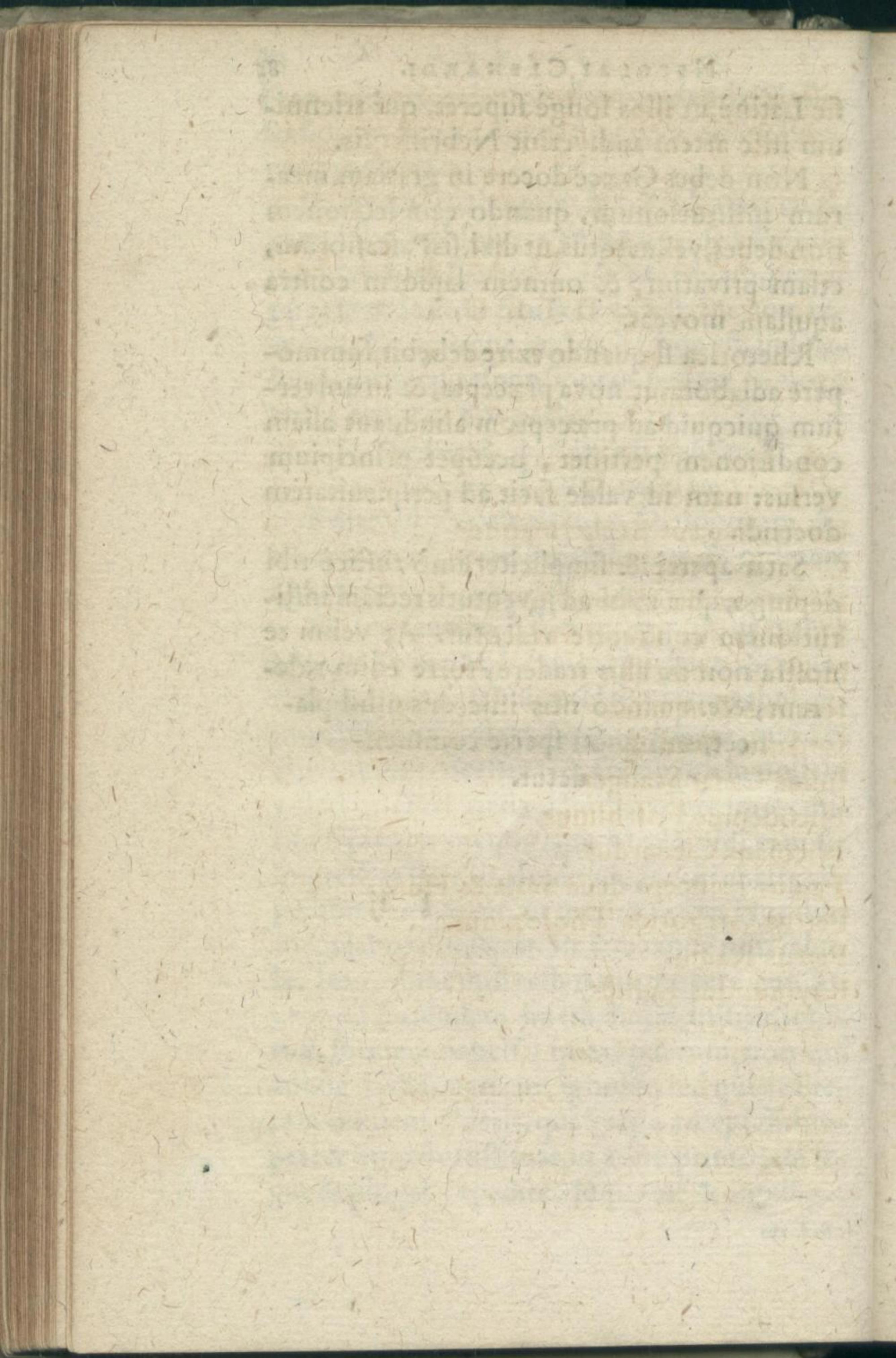
sic Latinè, ut illos longè superet, qui triennium istuc artem audiverint Nebrissensis.

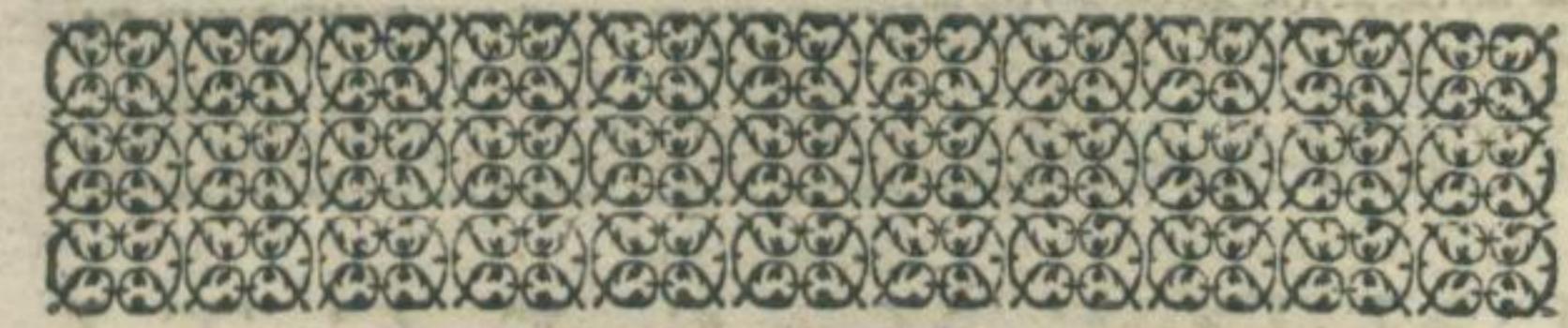
Non debes Græcè docere in gratiam meorum institutionum, quando eam lectionem non debes, velim totus, ut dixi, sis Paschaliorum, etiam privatim, & omnem lapidem contra aquilam moveas.

Rhetorica si quando exire debebit, summo-
pere adlabora, ut nova præcepta, & in univer-
sum quicquid ad præceptum aliud, aut aliam
conditionem pertinet, occupet principium
versus: nam id valde facit ad perspicuitatem
docendi.

Satis apertè & simpliciter, imò rusticè tibi
depingo, quæ mihi ad juventutis rectam insli-
tutionem conducere videntur. At velim te
nostra non sic aliis tradere, forte enim ride-
rent, &c. quando istic diis nihil pla-
cet, nisi quod specie commen-
detur.

f ij

INDEX A U T H O -
R U M , Q U I B U S A U -
T H O R U T I T U R I N
H O C O P U S C U L O .

A Damus Liebigius.
Aristoteles.
Bartholomæus Keckermannus.
Clemens Timplerus.
Fridericus Beurhusius.
Hieronymus Treutlerus.
Jacobus Zabarella.
Joannes Sturmius.
Jordanus Brunus.
Julius Cæsar Scaliger.
Nicodemus Frischlinus.
Nicolaus Clenardus.
Paulus Princeps de la Scala & Hun.
Petrus Gregorius Tholozanus.
Petrus Ramus.
Raymundus Lullius.

INDEX SECTIONUM PANACEÆ PHILOSOPHICÆ.

Sect.

pag.

I. De ratione Instituti.	9
II. De Arte magnâ, generali & ultimâ.	14
III. De Canonicâ, seu Technologiâ.	18
IV. De Lexicis disciplinarum.	20
V. De Præcognitis disciplinarum.	23
VI. De Systematis disciplinarum.	34
VII. De Gymnasiis disciplinarum.	36
CRITICUS.	42
Elementale Latinum Clenardi.	62

INDEX

INDEX RERUM MEMO-
RABILIUM IN PANACEA
& Critico Philosophicis.

A

A bsoluta probè distinguenda sunt à respectivis.	55
Abusus donorum Dei apud literatos,	42
Accidentia principalia.	45
Adjunctum duplex.	47
Adminicula discendi duo,	47
Ænigma Philosophicum.	53
Æqualitas triplex.	46
Affectionum tres conditiones.	25
Argumenta logica inventionis.	47
Aristotelici.	43
Autoris excusatio & promissio.	41
Aviditas omnia cognoscendi qui temperanda.	11
Autores recentiores præmittendi veteribus.	32
Autores dogmatici præmittendi textualibus.	32

B

B aldinus refutatur.	27
Bonitas triplex.	58
Brevitas memoria amica.	6

C

C alendaria studiorum.	34
Canonica & technologia sunt synonyma.	18
Canones logici præcipui.	36
Canones qui.	35
Causa quadruplex.	47
Causa efficientis tria genera.	ibid.
Circulus est infinitus.	44
Codex est in singulis artib.	20
Cognatio disciplinarum.	37
Collateralia quæ sint.	55
Collegii Gelliani ratio & utilitas.	40

INDEX RERUM

Commentarii.	
Commentariorum quinq_s partes.	35
Comparatorum quinq_s classes.	<i>ibid.</i> 36
Concessio qui fiat.	48
Concordia triplex.	55
Confirmatio fit tribus modis.	46
Confutatio fit quatuor modis.	52
Consilium Clenardi de descendâ lingua Latina. 62. cōseq.	53
Contrarietas triplex.	46
Curiositas, est hostis studiosorum.	9

D

D ecem loci inventionis.	47
Declamationes.	40
Definitio est præcognitio.	23
Definitio duplex.	48
Definitio est vel nominis, vel rei.	24
Definitiones Scholasticis usitate.	50
Demonstratio à priori & posteriori.	26
Didactica prima pars technologiae.	18
Differentia triplex.	46
Digesta sunt in singulis artibus.	20
Disciplina θεωρητική.	36.37
Disciplina πρακτική.	<i>ibid.</i>
Disciplina ποιητική.	<i>ibid.</i>
Disciplina qui descendet.	
Disciplina tractanda sunt manu vel sinistrâ, vel dextrâ.	33
Disciplinarum consideratio duplex: prima, absoluta; se- cunda, relata.	
Disciplina activa & factiva..	37
Disputationes.	29
Dissentaneorum sex classes.	40
Distinctio.	48
Distributio quadruplex.	57
Docentis officium.	48
Duo media descendendi disciplinas.	31
Duo genera studiosorum.	36
	9
	Duo

M E M O R A B I L I U M.

Duo hostes studiosorum.	ibid.
Duo sunt necessaria studioso.	7

E

E Ruditionis & honoris dulcor.	10
Ethica disponitur methodo analyticâ.	30
Examen est duplex: 1. Pythagoréum. 39. 2. tacitum, ibid.	
Exercitia duplia.	31
Exercitatio.	39

F

F Inis Panacea philosophica.	12
Finis triplex.	46.
Fructus eruditionis dulces.	10

G

G Rammatica disponitur methodo analyticâ.	30
Gymnasia sunt in singulis disciplinis.	36

H

H Armonia triplicis philosophiae.	44
Harmonici infiniti definitio. 45. theoria. ibid. praxis	
48	
Historica secunda pars technologia.	19
Homo naturâ scire desiderat.	42
Homonymia quid.	22

I

I Nfinitum philosophicum quid.	44
Infinitum quotuplex apud mathematicos.	44
Ignavia hostis studiosorum.	10
Ingenium.	32
In pueris non tam judicium, quam memoria viget.	77
In scopo studiorum tria spectanda.	10
In singulis vocabulis tria notanda.	22
Instantia.	57
Institutiones sunt in singulis artibus.	20
Instrumenta discendi duo.	32
Intellectus practicus.	29

f v

INDEX RERUM

Jurisprudentia disponitur methodo analytica.

30

K

K Eckermannia laus.

13

L

L Ecclio triplex.

33

prima ibid. crescens ibid. adulta.

34

Lectionis ratio.

32

Lexica philosophica an & quomodo adornanda. 20. 21.
22

Lexici philosophici facilitas & utilitas

20. 21

Libertatis philosophica usus & abusus.

43

Loci communes qui adornandi.

38

Locus studiis aptus quis sit.

31

Lullista.

43

M

M Ajoritas triplex.

46

Mathefews utilitas.

59

Medica non subalternatur physica.

28

Medicina disponitur methodo analytica.

30

Medium triplex.

46

Memoria subsidium.

45

Methodus duplex secundum Peripateticos, unica secundum Ramum.

19

Methodus analytica.

29

Methodus synthetica.

28

Methodica tertia pars technologia.

19

Methodica Sturmij.

29. 20

Methodus Timpleri.

36

Methodus Panacea philosophica.

12

Minoritas triplex.

46

Modus adornandi Gymnasia disciplinarum.

38

Modus considerandi est formale subjecti.

25. 27

Modus discendi.

32

Modus docendi.

31

Modus tradendi artes Sturmianus.

20

Musica subalternatur Arithmeticæ.

28

Natura

M E M O R A B I L I U M.

N

N atura disciplinæ qui indaganda.	25
Nomina logica duplia.	48
Nulla disciplina probat sua principia.	26
Nulla disciplina constituit suum subjectum.	26

O

O ccamista	42
Omnis disciplina traditur per quatuor.	20
Omnis probatio fit per tria.	33
Ordo naturæ.	37
Ordo prædicationis.	ibid.

P

P anacea philosophica summa.	6
Paronymia quid.	22
Partes præcognoscenda in disciplinis.	24
Partes methodi analyticæ tres sunt.	30
Phraseologia qui adornandæ.	22
Physica disponitur methodo syntheticâ.	28
Praxis est anima disciplinarum.	37
Praxis cujusq; disciplinæ duplex: 1. specialis. ibid. 2. generalis.	38
Præcepta in disciplinis qua.	35
Præceptorum tria requisita.	31
Præcognita qua sint & dicantur.	23
Præcognita disciplinarum practicarum & poëticarum.	29.30
Præcognita de studio disciplina alicujus.	31
Præcognita Panacea philosophica.	12
Præcognitio duplex: 1. dirigens. 2. agens.	24
Prædicata absoluta novem.	46
Prædicata logica numero quindecim.	46
Prædicata metaphysica octodecim.	46
Prædicata respectiva novem.	49
Prædicatio in quid, vel in quale.	46
Prædicabilia.	ibid.
Principia artis hujus.	55

INDEX RERUM

<i>Principium triplex.</i>	46
<i>Principium primum.</i>	32
<i>Principia quā praecognoscenda.</i>	25.26
<i>Principia quā sunt demonstrabilia.</i>	26
<i>Principia incomplexa vel complexa, seu essendi vel cognoscendi.</i>	<i>ibid.</i>

Q

<i>Quale triplex; essentiale, accidentale, medium.</i>	46.47
<i>Qualitas intelligibilis vel sensibilis.</i>	28
<i>Quæstio simplex.</i>	48.49
<i>Quæstiones simplices numero sunt novem.</i>	49
<i>videlicet</i>	
<i>Quid.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Quotuplex.</i>	50
<i>De quo.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Quantum.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Quale.</i>	
<i>Quomodo</i>	}
<i>Quando</i>	51
<i>Ubi</i>	
<i>Cum quo</i>	

R

<i>Radices eruditionis amara.</i>	10
<i>Ramista.</i>	43
<i>Ratio colligendi gnomas.</i>	76
<i>Regula philosophica.</i>	49
<i>Regula in disciplinis duplices.</i>	35
<i>Requisita docentis.</i>	31
<i>Requisita discentis duo.</i>	32
<i>Res considerata est materiale subjecti.</i>	25.27

S

<i>Scholasticorum methodus in praecognitis.</i>	23
<i>Scientia & artis discrimin.</i>	36
<i>Scientia contemplativa in tribus versatur.</i>	24
<i>Scientia subalternata.</i>	28
<i>Scopus studiorum consideratur in genere & in specie.</i>	10
<i>Scopus studiorum spectandus.</i>	<i>ibid.</i>
	<i>Sco-</i>

M E M O R A B I L I U M.

<i>Scopus studiorum erit i. Accommodatus. ii. Fixus.</i>	
<i>ibid. 3. Excellens.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Scotista.</i>	42
<i>Scotus refutatur.</i>	26, 27.
<i>Secta philosophorum.</i>	42
<i>Simplex inficiatio.</i>	57
<i>Studiorum difficultas. 9. & laus.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Studiosus sit instar apicula.</i>	43
<i>Studiosi infelices qui sint.</i>	9
<i>Studiosi felices qui sint.</i>	10
<i>Subjecta explicita, vel implicita.</i>	49
<i>Subjecta numero tredecim in Infinito Harmonico.</i>	45
<i>Subjectum artis est indemonstrabile.</i>	26
<i>Subjectum scientia est proprium & commune.</i>	27
<i>Subjectum qui præcognoscatur.</i>	24
<i>Subjectum duplex.</i>	47
<i>Subjecti conditiones sex.</i>	24, 25
<i>Subjecti partes dua.</i>	25, 27
<i>Substantiae principales octo.</i>	45
<i>Synonymia quid.</i>	22
<i>Systematis cuiusq; tres partes.</i>	34

T

<i>Tempus matutinum studiis aptissimum</i>	31
<i>Terminus unicus.</i>	48
<i>Termini corruptibles qui sint.</i>	55
<i>Testimonium duplex.</i>	48
<i>Thema simplex quid, & quotuplex.</i>	48
<i>Thema compositum.</i>	51
<i>Theologia disponitur methodo analyticâ.</i>	30
<i>Theorematum quæ.</i>	35
<i>Thesis & antithesis.</i>	38, 39
<i>Thomista.</i>	42
<i>Timpleri laus</i>	13
<i>Tres figura omnium nobilissima.</i>	58
<i>Tres summi Philosophi.</i>	43
<i>Tres summi Astrologi.</i>	40
<i>Tres trianguli fontes omnis scientia.</i>	46
<i>Tria præcognita scientiarum theoreticarum.</i>	24

INDEX

- Tria principia.* 38.59
Typi studiorum qui formandi. 34. sunt methodici, vel horariorum. ibidem

U

- U**nitas disciplina operatricis pendet ab unitate finis. 30
Unitas disciplina contemplativa pendet ab unitate subjecti. ibid.
Usus disciplinarum est 1. internus. 38. 39. 2. externus. 40
Vehementissimi affectus in homine Amor & Admiratio. 43
Via contraria. 34
Via definitionis. 52
Via divisionis. ibid. 53
Vindicatio Zabarella contra Piccolominum. 29
Vocum & rerum copula seu fedus. 27
Voluntas discendi. 32

FINIS.

Datum der Entleihung bitte hier ein

